

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

LA INTERVENCIÓ DEL CONSELL DE SEGURETAT EN EL
PROCEDIMENT DAVANT LA CORT PENAL INTERNACIONAL:

El cas del Darfur

Treball de Final de Grau

Àrea temàtica: Dret Internacional Públic

Tutor: Jaume Saura Estapà

MARIA DEL MAR MARTÍ ADAM

NIUB: 20746902

Grau de Dret

Curs 2025-2026

Segon semestre

Resum. Aquest treball analitza la intervenció del Consell de Seguretat en el procediment davant la Cort Penal Internacional, amb l'objectiu d'avaluar-ne l'efectivitat en la persecució de crims internacionals a partir del cas del Darfur, Sudan. Per fer-ho s'examinen, en primer lloc, els antecedents històrics que van conduir a la creació d'una cort amb jurisdicció penal internacional permanent, així com l'estructura i el règim competencial de la Cort Penal Internacional. Posteriorment, s'estudia el context històric i polític del conflicte del Darfur, especialment les causes que van afavorir l'esclat de la violència i la resposta del Govern sudanès.

L'anàlisi central se centra en la Resolució 1593 del Consell de Seguretat, mitjançant la qual es va remetre la situació del Darfur a la Cort Penal Internacional, tot i que el Sudan no era Estat part de l'Estatut de Roma. El treball sosté que aquesta intervenció va permetre superar els límits ordinaris competencials de la Cort, però també va posar de manifest les seves limitacions pràctiques. En particular, la manca d'execució de les ordres de detenció contra Omar al-Bashir evidencia que l'efectivitat de la justícia penal internacional depèn no només de l'activació de la jurisdicció, sinó també de la cooperació dels Estats i del suport polític i operatiu del Consell de Seguretat.

Paraules clau. Cort Penal Internacional, Consell de Seguretat, Estatut de Roma, Sudan, Darfur, Omar al-Bashir, crims internacionals, justícia penal internacional i Resolució 1593

1. INTRODUCCIÓ	6
1. Justificació i interès de l'elecció de l'objecte d'estudi	6
2. Delimitació del tema i estructura del treball	7
3. Objecte d'estudi	8
4. Metodologia	8
5. Fonts	9
2. ANTECEDENTS A LA CORT PENAL INTERNACIONAL	11
1. El precedent medieval: el judici a Peter Von Hagenbach (1474)	11
2. El projecte de Gustave Moynier (1872)	11
3. La Primera Guerra Mundial i els primers intents	12
4. La Segona Guerra Mundial: Nuremberg i Tòquio	14
5. El llarg camí cap a la codificació (1947-1989)	15
6. Els tribunals ad hoc dels noranta i l'aprovació de l'Estatut de Roma	17
3. LA CORT PENAL INTERNACIONAL	18
1. La Presidència	18
2. Les sales	19
2.1 Secció de Qüestions Preliminars (mínim 6 magistrats)	19
2.2 Secció de Primera Instància (mínim de 6 magistrats)	19
2.3 Secció d'Apel·lacions (es compon de 5 magistrats)	20
3. La Fiscalia	20
4. La Secretaria	21
4. COMPETÈNCIA DE LA CORT PENAL INTERNACIONAL	21
1. Activació de la competència de la Cort	21
2. Admissibilitat	22
3. Jurisdicció	24
3.1 Competència <i>ratione materiae</i>	24
3.1.1 Genocidi	24
3.1.2 Crim de lesa humanitat	26
3.1.3 Crim de guerra	28
3.1.4 Crim d'agressió	30
3.2 Competència <i>ratione loci</i>	33
3.3 Competència <i>ratione personae</i>	35
3.4 Competència <i>ratione temporis</i>	37
5. CONTEXT HISTÒRIC DEL CONFLICTE DEL SUDAN	38
1. Característiques històriques i colonials de Darfur	38
2. Formació de l'estat sudanès i inestabilitat política (1956-1989)	39
3. El règim d'Omar al-Bashir i l'islamisme polític	40

4. Orígens del conflicte de Darfur i esclat de la guerra	41
6. LA REMISSIÓ DE LA SITUACIÓ AL DARFUR A LA CORT PENAL INTERNACIONAL PER PART DEL CONSELL DE SEGURETAT I ACTUACIONS SUBSEGÜENTS	45
1. La Resolució 1593 i l'activació excepcional de la competència de la Cort	45
2. La comunicació entre la Fiscalia i el Consell de Seguretat	47
3. Les pressions polítiques i l'article 16 de l'Estatut de Roma	48
4. Les ordres de detenció contra Al-Bashir i el problema de la seva execució	50
5. Altres vies d'actuació del Consell davant la manca d'execució	52
6. Balanç crític de la intervenció del Consell de Seguretat en el procediment davant la Cort Penal Internacional	55
7. CONCLUSIONS	56
8. BIBLIOGRAFIA	61

1. INTRODUCCIÓ

1. Justificació i interès de l'elecció de l'objecte d'estudi

En primer lloc, l'objecte d'estudi respon a una problemàtica d'indubtable actualitat que, paradoxalment, ha estat progressivament desplaçada del focus mediàtic. Malgrat que, avui dia, el Sudan continua essent escenari d'un dels conflictes civils més greus de les darreres dècades, la cobertura per part dels mitjans de comunicació ha estat molt limitada. Aquesta situació ha contribuït a una certa invisibilització del conflicte en determinades esferes de l'opinió pública internacional. En aquest sentit, el present treball pretén, modestament, contribuir a donar visibilitat i atenció, tant des d'una perspectiva acadèmica com social, a un conflicte que continua plenament vigent. Així mateix, les Nacions Unides han qualificat la situació afirmant que *"el que va començar com una disputa pel poder s'ha transformat en la crisi humanitària més gran del planeta."*¹

En segon lloc, el treball s'emmarca també en un interès personal en l'àmbit del Dret Internacional públic i, en particular, en els mecanismes de justícia penal internacional. Aquest interès s'ha anat desenvolupant al llarg de la carrera, però s'ha vist especialment reforçada arran de la meua estada Erasmus a la Universitat de Leiden, als Països Baixos, on vaig tenir l'oportunitat de visitar en diverses ocasions la seu de la Cort Penal Internacional (CPI), a l'Haia.

Finalment, des d'una perspectiva jurídica, el cas del Sudan presenta una singularitat especialment rellevant. D'una banda, constitueix el primer precedent en què el Consell de Seguretat va remetre directament una situació a la Cort Penal Internacional, atorgant-li competència sobre un Estat que no forma part de l'Estatut de Roma. D'altra banda, el cas d'Omar al-Bashir representa també una fita històrica, en tant que és el primer cop que la CPI emet una ordre de detenció contra un cap d'estat en exercici per crims de genocidi. Aquesta doble singularitat converteix el cas en un objecte d'estudi d'elevat interès.

¹ Nacions Unides, «Sudán, Tres Años Después: Una Guerra Sin Reglas Que Ha Llevado Al Colapso Sistemático del País», *Noticias ONU*, 14 d'abril de 2026, <https://news.un.org/es/story/2026/04/1541345>.

2. Delimitació del tema i estructura del treball

Amb l'objectiu de garantir la coherència analítica i la viabilitat del treball, s'ha procedit a una delimitació precisa dels continguts que seran objecte d'estudi.

En primer lloc, es durà a terme una anàlisi històrica dels antecedents que van conduir a la creació de la Cort Penal Internacional. Aquesta anàlisi s'iniciarà l'any 1872, moment en què, segons la doctrina, s'identifica el primer projecte d'una cort penal internacional, i es prolongarà fins a l'aprovació de l'Estatut de Roma. Atès que es tracta d'una línia temporal molt extensa, s'analitzaran els principals fets històrics rellevants, sense entrar, però, en un nivell de detall exhaustiu.

En segon lloc, el treball se centrarà en l'estudi de la Cort. Es presentarà de manera sintètica la seva estructura i els seus òrgans principals, per tot seguit desenvolupar una anàlisi del seu règim competencial. Aquest apartat tindrà un caràcter essencialment expositiu i sistemàtic, sense entrar en debats doctrinals, atès que no constitueix l'objecte central del treball.

A continuació, s'introduirà el context històric del Sudan, amb especial atenció al conflicte del Darfur. L'anàlisi es delimitarà temporalment al període comprès entre els anys 2000 i 2005, i se centrarà exclusivament en la regió del Darfur, exclouent altres conflictes com el del Sudan del Sud. Tanmateix, de manera prèvia, es consideraran alguns antecedents històrics rellevants, com el període del colonialisme anglo-egipci, el procés d'independència del Sudan i el cop d'estat d'Omar al-Bashir l'any 1989 i el seu ascens al poder.

Finalment, el treball culminarà amb una anàlisi de la intervenció del Consell de Seguretat en el procediment davant la Cort Penal Internacional, amb l'objectiu d'avaluar-ne l'efectivitat a partir del cas del Sudan. Aquesta anàlisi es posarà en relació amb la competència de la Cort i les seves limitacions i els seus antecedents històrics, per tal d'identificar el grau d'eficàcia d'aquesta interacció institucional en la pràctica i les seves mancances i fortaleces. Cal remarcar que l'objectiu d'aquest treball no és qüestionar ni discutir la decisió de la CPI respecte a l'ordre de detenció contra Omar al-Bashir.

3. Objecte d'estudi

L'objecte d'estudi se centra en l'anàlisi del sistema de justícia penal internacional, amb especial atenció a la intervenció del Consell de Seguretat en el procediment davant la Cort Penal Internacional, prenent com a cas de referència el conflicte del Darfur (Sudan).

No obstant això, per tal de dur a terme una anàlisi rigorosa i completa, el treball incorpora l'estudi d'elements complementaris que permeten contextualitzar-lo o comprendre'l en la seva totalitat. En aquest sentit, s'examinen els antecedents històrics de la Cort Penal Internacional, així com la seva estructura i règim competencial, d'altra banda, s'analitza el context històric i polític del conflicte del Darfur. Aquests àmbits no constitueixen l'objecte principal del treball, sinó que es configuren com a instruments necessaris per a facilitar la resposta a la pregunta d'investigació plantejada.

En aquest marc, el problema jurídic que es planteja rau a determinar si la intervenció del Consell de Seguretat en el procediment davant la Cort Penal Internacional constitueix realment un mecanisme eficaç per a la persecució de crims internacionals.

Un cop delimitat l'objecte d'estudi, la recerca es vertebrava al voltant de la següent pregunta d'investigació: **fins a quin punt la intervenció del Consell de Seguretat en el procediment davant la Cort Penal Internacional constitueix un mecanisme efectiu per a la persecució de crims internacionals, a la llum del cas del Darfur?**

Finalment, com a resposta provisional a aquesta qüestió, es planteja la següent hipòtesi: *la intervenció del Consell de Seguretat en el procediment davant la Cort Penal Internacional representa un avenç significatiu en l'ampliació de la competència de la Cort, en permetre la jurisdicció d'aquesta en situacions que afecten Estats no part de l'Estatut de Roma; no obstant això, la seva efectivitat pràctica es veu molt limitada per la dependència de la cooperació dels Estats i per la influència de factors polítics, tal com evidencia el cas del Sudan.*

4. Metodologia

En primer lloc, s'ha utilitzat una metodologia jurídic-analítica, centrada en l'estudi i la interpretació de les normes de dret internacional públic, especialment l'Estatut de Roma, així com en l'anàlisi de documents jurídics rellevants, com les dues ordres de detenció. Aquest

enfocament permet examinar tant el marc normatiu i la competència de la Cort com la seva aplicació pràctica.

En segon lloc, s'ha adoptat una metodologia històrica, que consisteix a analitzar l'evolució de la justícia penal internacional al llarg del temps, juntament amb el context històric i polític del Sudan i el conflicte del Darfur, amb la finalitat de comprendre tant l'origen de la CPI com el marc en què s'inscriu el cas, objecte d'estudi. En aquest sentit, el treball incorpora un estudi de cas, prenent com a referència el conflicte del Darfur, amb la finalitat d'aplicar els conceptes teòrics a una situació concreta.

Finalment, es fa ús d'una metodologia analítica i crítica per avaluar els avantatges i les limitacions de la intervenció del Consell de Seguretat en el procediment davant la Cort Penal Internacional, amb l'objectiu de donar resposta a la pregunta d'investigació.

5. Fonts

Les fonts utilitzades en el present treball són de naturalesa diversa, d'acord amb el caràcter heterogeni de l'objecte d'estudi.

En primer lloc, s'ha emprat una bibliografia acadèmica especialitzada, que inclou llibres, monografies i diversos articles doctrinals. Aquestes obres provenen de diverses disciplines de les ciències socials, com el dret, la història, la sociologia o la filosofia. Aquest conjunt de fonts ha permès analitzar tant els antecedents històrics de la Cort, com la competència de la Cort Penal Internacional, així com contextualitzar el conflicte del Darfur.

Seguidament, s'han utilitzat fonts procedents tant de les Nacions Unides com de la CPI.

Pel que fa a les primeres, s'han analitzat resolucions de l'Assemblea General i del Consell de Seguretat, així com informes de la Comissió d'Investigació sobre el Darfur i altres documents institucionals, amb l'objectiu de contextualitzar jurídicament i històricament el conflicte.

Pel que fa a les fonts de la Cort Penal Internacional, s'ha examinat l'Estatut de Roma, així com les dues ordres de detenció emeses contra Omar al-Bashir i diversos documents de la fiscalia i altres actes de caràcter processal.

Finalment, faig constar que he fet ús de la intel·ligència artificial, concretament de ChatGPT, exclusivament com a eina de revisió lingüística i gramatical del treball.

2. ANTECEDENTS A LA CORT PENAL INTERNACIONAL

1. El precedent medieval: el judici a Peter Von Hagenbach (1474)

El primer tribunal penal internacional amb caràcter *ad hoc* de la història va ser creat l'any 1474 com a conseqüència de la Guerra de Borgonya, per enjudiciar el comandant Peter Von Hagenbach acusat de: assassinat, violació, perjuri i altres delictes en contra de les "*lleis de Déu i de l'home*". Les potències vencedores van designar un tribunal integrat per jutges procedents de diverses localitats d'Alsàcia, Àustria, Alemanya i Suïssa².

Per primera vegada a la història, es van jutjar i sancionar conductes que avui dia coneixem com a crims de guerra, i alhora es va establir el principi de responsabilitat penal individual.³ És a dir, es va reconèixer que el comandant d'un exèrcit està obligat a actuar segons la llei i no es pot emparar en la sobirania de l'Estat.

No obstant això, el primer projecte per a la creació d'una cort penal internacional no arribaria fins a l'any 1872, de la mà de Gustave Moynier.

2. El projecte de Gustave Moynier (1872)

Moynier, conjuntament amb altres figures del món jurídic, van fundar el Comitè Internacional per l'Alleujament per als ferits l'any 1863. Gràcies a la creació d'aquest comitè, van aconseguir pressionar al govern suís per iniciar una sèrie de negociacions internacionals, que acabarien culminant amb la Convenció de Ginebra de 1864. En aquesta convenció, els estats membres es van comprometre a protegir i assistir sense cap mena de discriminació els soldats ferits en temps de guerra.⁴

Inicialment, Moynier confiava que els estats complirien voluntàriament les obligacions assumides a la Convenció de Ginebra, ja fos per compromís jurídic o pel pes de l'opinió pública

² Christopher Keith Hall, "The First Proposal for a Permanent International Criminal Court," *International Review of the Red Cross* 38, no. 322 (1998): pàg 57,

<https://international-review.icrc.org/sites/default/files/S0020860400090768a.pdf>

³ Cenap Cakmak, "Historical Background: Evolution of the International Criminal Law, Individual Criminal Accountability and the Idea of A Permanent International Court," *Human Rights & Human Welfare* 6, no. 1 (2006): artículo pàg 52, <https://digitalcommons.du.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1199&context=hrhw>.

⁴ Benjamin N. Schiff, *Building the International Criminal Court* (Cambridge University Press, 2012), pàg 19 https://www-cambridge-org.leidenuniv.idm.oclc.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/1739EEBD8A96D0364CFCC753DF85068B/9780511790607c1_p14-41_CBO.pdf/river_of_justice.pdf

internacional, la crítica de la qual actuaria com a mecanisme dissuasiu davant de possibles incompliments. No obstant això, el resultat de la Guerra Franco-Prussiana va evidenciar que els mecanismes establerts a la Convenció eren del tot insuficients.⁵

Aquest esdeveniment va ser el que va impulsar que, l'any 1872, Gustave Moynier presentés el seu projecte per a la creació d'una cort penal internacional de caràcter permanent i on els jutges que la formessin no fossin únicament de l'estat vencedor, ja que, segons ell, no era adequat deixar les garanties judicials en mans dels bel·ligerants, per molt respectats que fossin els jutges, atès que en qualsevol moment podien ser objecte de pressions i de la consegüent pèrdua d'imparcialitat.⁶

Tanmateix, el projecte de Moynier era massa avançat per a la seva època, motiu pel qual la majoria d'estats el van ignorar o rebutjar. Espanya, en canvi, va ser un dels pocs països que va rebre el projecte de forma positiva.⁷

3. La Primera Guerra Mundial i els primers intents

Seguint aquest ordre cronològic, el següent gran esdeveniment que marcaria un abans i un després seria la Primera Guerra Mundial. La seva rellevància es pot desglossar en dos fets: d'una banda, les massacres de la població armènia i de l'altre, la derrota d'Alemanya davant les forces aliades.

El primer d'aquests dos fets clau van ser les massacres comeses pels turcs contra la població armènia. La brutalitat d'aquests fets va portar a les forces aliades, el 24 de maig de 1915, a notificar a l'Imperi Otomà que els seus líders d'estat serien considerats responsables. El comunicat deia així:

*"A la vista d'aquests nous crims [...] els governs aliats anuncien [...] que consideraran personalment responsables d'aquests crims tots els membres del govern otomà i aquells dels seus agents que estiguin implicats en tals massacres."*⁸

⁵ Keith Hall, "The first proposal for a permanent international criminal court", pàg 59

⁶ Ibid, 60.

⁷ Ibid, 64.

⁸ França, Gran Bretanya, and Rússia, "Declaración De La Triple Entente," maig 1915, https://www.armenian-genocide.org/Affirmation.745/current_category.225/affirmation_detail.html.

Aquesta declaració va obrir el camí perquè, anys després, l'article 230 del Tractat de Sèvres de 1920 es convertís en el primer precedent històric on es formulaven explícitament els crims contra la humanitat.⁹ No obstant això, aquest avenç jurídic va quedar en paper mullat, ja que el Tractat de Sèvres mai no va ser ratificat pels turcs i, en conseqüència, els judicis previstos mai no es van arribar a celebrar.

Anys més tard, el tractat va quedar definitivament substituït pel Tractat de Lausana de 1923, que en lloc de mantenir les exigències de responsabilitats, incloïa en el seu annex una Declaració d'Amnistia per a tots els delictes comesos entre l'1 d'agost de 1914 i el 20 de novembre de 1922. Aquesta amnistia suposava, l'enterrament definitiu de qualsevol possibilitat de judici pels crims comesos contra la població armènia.¹⁰

El segon gran fet va ser el Tractat de Versalles de 1919. En els capítols VII i VIII, les potències victorioses van establir un règim de sancions i reparacions. L'article 227 preveia la constitució d'un tribunal penal internacional ad hoc per jutjar el Kàiser Guillem II per crims contra les "*lleis de la humanitat*" i per "*una ofensa suprema contra la moralitat internacional i la santedat dels tractats*".¹¹ Tanmateix, tot va quedar en paper mullat, ja que el Kàiser es va refugiar als Països Baixos, que en van denegar reiteradament l'extradició.

D'altra banda, l'article 228 reconeixia el dret dels aliats a constituir tribunals militars per jutjar soldats alemanys acusats de crims de guerra.¹² Alemanya no va acceptar la mesura i es va arribar a un compromís: els judicis se celebrarien davant de tribunals alemanys (els coneguts com a

⁹ Augusto Hernández Campos, "Avance del derecho penal internacional : la creación de la Corte Penal Internacional", *Actualidad Internacional* 5, n.º 11 (1998): pàg 112, <https://revistas.pucp.edu.pe/index.php/agendainternacional/article/view/7205/7408>.

¹⁰ William A. Schabas, *An Introduction to the International Criminal Court*, 6.ª ed. (Cambridge: Cambridge University Press, 2020) https://www-cambridge-org.leidenuniv.idm.oclc.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/BDF83A004D1AEC4C142628276F3D9B85/9781316459997c1_p1-22_CBO.pdf/creation-of-the-court.pdf

¹¹ M. Cherif Bassiouni, "Establishing an International Criminal Court: Historical Survey Nuremberg and the Rule of Law: A Fifty-Year Verdict", *Military Law Review*, 1995, pàg 53, <https://heinonline-org.leidenuniv.idm.oclc.org/HOL/Page?handle=hein.journals/milrv149&id=59&collection=journals&index=>.

¹² Cecilia Cuervo Nieto, "Antecedentes de la Corte Penal Internacional (CPI): El largo camino hacia el Estatuto de Roma", *Anuario de la Facultad de Derecho (Universidad de Alcalá)*, n.º 15 (2022): pàg 10, https://ebuah.uah.es/dspace/bitstream/handle/10017/56431/antecedentes_cuervo_AFDUA_2022_N15.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Tribunals de Leipzig). D'una llista inicial de gairebé 900 acusats, només una dotzena van ser finalment jutjats.¹³

4. La Segona Guerra Mundial: Nuremberg i Tòquio

En paraules del Prof. M. Cherif Bassiouni "*l'experiència posterior a la Segona Guerra Mundial va revelar l'eficàcia de la justícia internacional quan hi ha voluntat política de secundar-la i els recursos necessaris per a fer-la efectiva*."¹⁴ Això és perquè la Segona Guerra Mundial va suposar un punt d'inflexió respecte a conflictes anteriors. Per primer cop a la història, la població civil es va convertir en l'objectiu directe i sistemàtic de la guerra, ja fos a través de l'Holocaust, els bombardeigs massius de ciutats, la fam o altres formes de violència indiscriminada.¹⁵ Aquesta nova realitat va fer imprescindible una resposta jurídica a l'altura, que es va materialitzar en els judicis de Nuremberg i Tòquio.

El 8 d'agost de 1945, totes les potències victorioses de la 2GM van signar l'Estatut de Londres.¹⁶ És gràcies a aquest document que es va constituir oficialment el Tribunal Militar de Nuremberg. La seva Carta fundacional establia les normes de caràcter processal i, alhora, atribuïa al Tribunal una competència *ratione materiae* sobre tres categories de crims: crims de guerra, crims contra la pau i crims contra la humanitat.¹⁷ Una particularitat destacable és que el terme "*genocidi*" va ser emprat inicialment amb un valor merament descriptiu, sense que tingués cap validesa jurídica, ja que no existia cap definició legal que establís quins actes podien considerar-se genocidi.¹⁸ No va ser fins al 9 de desembre de 1948, mitjançant la Resolució 260 A (III) de l'Assemblea General de les Nacions Unides, on es va adoptar la Convenció per a la Prevenció i la Sanció del Delicte de

¹³ M.Cherif Bassiouni, "From Versailles to Rwanda in Seventy-Five Years: The Need to Establish a Permanent International Criminal Court.", *Harvard Human Rights Journal* 10 (1997): pàg 20, <https://scispace.com/pdf/from-versailles-to-rwanda-in-seventy-five-years-the-need-to-nhupcwdm74.pdf>

¹⁴ Bassiouni, "Establishing an International Criminal Court: Historical Survey Nuremberg and the Rule of Law: A Fifty-Year Verdict", pàg 55

¹⁵ Jordi Armadans, "La població civil: víctima principal de las guerras", *Anuario Internacional CIDOB* 2026, 2025, pàg 2, https://www.cidob.org/sites/default/files/2025-11/211-213_APUNTE_JORDI%20ARMADANS.pdf

¹⁶ Estats Units et al., "Acuerdo De Londres Para El Establecimiento De Un Tribunal Militar Internacional," Agost 1945, https://www.almendron.com/blog/wp-content/images/2015/01/Acuerdo_Londres_8_Agosto_1945.pdf

¹⁷ Schiff, *Building the International Criminal Court*, pàg 24-25

¹⁸ Nieto, "Antecedentes de la Corte Penal Internacional (CPI): El largo camino hacia el Estatuto de Roma", pàg 14

Genocidi. Amb aquest instrument, el dret internacional va tipificar definitivament el genocidi com un crim.¹⁹

Seguidament, l'any 1946 es va crear el Tribunal Penal Internacional per a l'Extrem Orient. El model i la fórmula van ser exactament els mateixos que els emprats per establir el Tribunal de Nuremberg.

En paraules del jutge Richard J. Goldstone *"Els judicis de Nuremberg i Tòquio van tenir l'èxit suficient per encoratjar polítics i juristes a reclamar la creació d'un tribunal penal internacional permanent basat en el consentiment dels estats sobirans; és a dir, un tribunal de naturalesa convencional. Aquesta aspiració es reflecteix en l'article 6 de la Convenció de 1948 per a la Prevenció i la Sanció del Delicte de Genocidi."*²⁰ I és que, per primer cop a la història, es comença a manifestar la voluntat dels estats d'advocar per la persecució d'aquests crims i per l'establiment d'una cort penal internacional de caràcter permanent i estable. Aquesta intenció es reflecteix clarament en l'article 6 de la Convenció de 1948, que disposa el següent:

*"[...] davant un tribunal competent de l'Estat en el territori del qual s'hagi comès l'acte, o davant d'aquell tribunal penal internacional que sigui competent respecte a les parts contractants que n'hagin acceptat la jurisdicció."*²¹

5. El llarg camí cap a la codificació (1947-1989)

Amb el final de la Segona Guerra Mundial s'obre un període de codificació del dret internacional. L'any 1947, l'Assemblea General de les Nacions Unides va crear la Comissió de Dret Internacional (CDI). Tres anys després, el 1950, li va encarregar a la CDI dues tasques:

1. L'elaboració del *"Codi de delictes contra la pau i la seguretat de la humanitat"*

¹⁹ Assemblea General de les Nacions Unides, "Convenció Per a la Prevenció I La Sanció Del Delicte De Genocidi," *Nacions Unides*, (9 de desembre 1948), <https://www.ohchr.org/es/instruments-mechanisms/instruments/convention-prevention-and-punishment-crime-genocide>.

²⁰ Richard J. Goldstone, *"The International Criminal Court Origins, Challenges and Desirable Reforms to Strengthen It"*, en *Global Governance and International Cooperation* (2024), pàg 373, <https://www.taylorfrancis.com/reader/download/85cab94a-7a21-4b8e-9438-f36b024faa77/chapter/pdf?context=ubx>.

²¹ Assemblea General de les Nacions Unides, "Convenció Per a La Prevenció I La Sanció Del Delicte De Genocidi."

2. L'elaboració d'una proposta per a una possible cort penal internacional.²²

Tanmateix, tal com assenyala William A. Schabas, "*gran part dels treballs sobre l'esborrany de l'estatut d'un tribunal penal internacional i sobre el projecte de codi de delictes es van desenvolupar en paral·lel dins la Comissió, gairebé com si les dues tasques no estiguessin relacionades entre si.*"²³

Per complicar encara més la situació, l'any 1951 l'Assemblea General va establir un comitè separat de la CDI, format per 17 estats, encarregat d'elaborar un estatut per a una possible cort penal internacional.²⁴ Aquest comitè va presentar un esborrany de l'any 1953 davant l'Assemblea General. No obstant això, l'Assemblea va frenar la continuïtat del projecte, argumentant que abans d'establir una possible cort calia disposar de la redacció completa del Codi de delictes contra la pau i la seguretat de la humanitat.

L'any 1954, la CDI va presentar aquest codi, però hi havia un problema: el crim d'agressió no hi havia quedat definit, ja que l'Assemblea General n'havia encarregat la definició a un altre comitè especial. Aquesta fragmentació dels treballs més la Guerra Freda, va parilitzar de facto ambdós projectes durant més de 20 anys.²⁵

Finalment, l'any 1974 l'Assemblea General adoptaria per fi la definició del crim d'agressió mitjançant la Resolució 3314 (XXIX).²⁶ No obstant això, no seria fins a l'any 1981 que, a petició de l'Assemblea General, la Comissió de Dret Internacional (CDI) va reprendre per segon cop la tasca de formular el Codi de delictes contra la pau i la seguretat de la humanitat.²⁷

Per contra, la tasca sobre l'elaboració de la futura cort penal internacional tornaria a la CDI per una via més aviat inesperada. Tot va ser gràcies al primer ministre de Trinitat i Tobago, Arthur Robinson, qui va proposar a l'Assemblea General "*l'establiment d'un tribunal penal*

²² Bassiouni, "Establishing an International Criminal Court: Historical Survey Nuremberg and the Rule of Law: A Fifty-Year Verdict", pàg 58

²³ Schabas, Introduction to the International Criminal Court, pàg 9

²⁴ Ibid.

²⁵ Schiff, Building the International Criminal Court, pàg 27

²⁶ Assemblea General de Nacions Unides, "Definició de l'agressió" (Nacions Unides, 14 de desembre de 1974), [https://docs.un.org/es/A/RES/3314\(XXIX\)](https://docs.un.org/es/A/RES/3314(XXIX)).

²⁷ Schiff, Building the International Criminal Court, pàg 29.

internacional amb jurisdicció per processar i castigar les persones i entitats que participin, entre d'altres, en el tràfic il·lícit de drogues a través de les fronteres nacionals." ²⁸

Gràcies a aquesta declaració, l'any 1989 l'Assemblea General, mitjançant les Resolucions 43/164 (1988) i 44/39 (1989), va sol·licitar a la Comissió de Dret Internacional que elaborés un informe sobre l'establiment d'un tribunal penal internacional per processar persones implicades en el tràfic de drogues amb caràcter transnacional, tot i que sense limitar-s'hi exclusivament. Aquest encàrrec va permetre a la CDI desenvolupar una proposta molt més àmplia.²⁹

6. Els tribunals ad hoc dels noranta i l'aprovació de l'Estatut de Roma

Després de la fi de la Guerra Freda, l'any 1993 i 1994 respectivament, es van crear dos nous tribunals penals internacionals de caràcter *ad hoc*: el Tribunal per a l'antiga Iugoslàvia i el Tribunal per a Ruanda. Aquest van ser establerts pel Consell de Seguretat de les Nacions Unides, mitjançant l'ús del Capítol VII de la Carta, que habilita al Consell a adoptar mesures coercitives per tal de mantenir la pau i la seguretat internacional.

Aquesta via d'actuació va respondre, tal com assenyala Cecilia Cuervo Nieto, a "*l'absència d'un tribunal penal internacional permanent, el que va motivar la creació [...] dels tribunals ad hoc a Bòsnia i Ruanda [...]. Aquests dos tribunals ad hoc evidencien un intent desesperat, per tardà de NNUU d'articular una resposta mínimament eficaç davant de gravíssimes violacions de drets humans que agullonaven la consciència, adormida durant massa temps, de la Comunitat Internacional.*" ³⁰

No és pertinent en aquest treball analitzar les mancances i els errors d'aquests dos tribunals ad hoc, però sí que cal destacar que la seva creació va portar al Consell de Seguretat a una situació que diversos experts en la matèria han denominat "*tribunal exhaustion*" (fatiga dels tribunals).

²⁸ Assemblea General de Nacions Unides, «Responsabilitat penal internacional de les persones i entitats dedicades al tràfic il·lícit d'estupefaents a través de les fronteres nacionals i altres activitats criminals transnacionals: establiment d'un tribunal penal internacional amb jurisdicció sobre aquests delictes: projecte de resolució» (Nacions Unides, 17 de novembre de 1989), <https://digitallibrary.un.org/record/80124?v=pdf>.

²⁹ Bassiouni, "Establishing an International Criminal Court: Historical Survey Nuremberg and the Rule of Law: A Fifty-Year Verdict", pàg 62

³⁰ Nieto, "Antecedentes de la Corte Penal Internacional (CPI): El largo camino hacia el Estatuto de Roma", pàg 20.

Aquest esgotament es va fer evident en el cas de Sierra Leone.³¹ Quan aquest país va sol·licitar al Consell de Seguretat l'establiment d'un nou tribunal *ad hoc*, el Consell no va recórrer novament al Capítol VII. En lloc d'això, va autoritzar el Secretari General a subscriure un acord amb el Govern de Sierra Leone per crear un tribunal internacional de caràcter mixt, basat en un tractat bilateral i no en les facultats del Capítol VII. Aquest tribunal, a diferència dels anteriors, no seria finançat ni gestionat per les Nacions Unides, sinó que aniria a càrrec del Govern de Sierra Leone.³²

Aquesta nova via d'actuació va evidenciar els límits del model *ad hoc* i va impulsar definitivament a la comunitat internacional a establir de manera permanent una cort penal internacional. Així, el 17 de juliol de 1998, durant la Conferència Diplomàtica de Plenipotenciàries de les Nacions Unides sobre l'Establiment d'una Cort Penal Internacional, celebrada a Roma, es va aprovar l'Estatut de Roma de la Cort Penal Internacional amb 120 vots a favor, 7 en contra i 21 abstencions. Finalment, l'Estatut entraria en vigor l'1 de juliol de 2002, un cop assolides les 60 ratificacions necessàries.

3. LA CORT PENAL INTERNACIONAL

La CPI està formada per 4 òrgans principals: la Presidència, les Sales, la Fiscalia i, finalment, la Secretaria.³³

1. La Presidència

És l'òrgan responsable de l'administració de la Cort, amb l'excepció de la Fiscalia. Les seves funcions principals són:

- Representar la CPI davant del món.
- Contribuir al treball i a una millor organització dels magistrats.

³¹ Goldstone, "The International Criminal Court Origins, Challenges and Desirable Reforms to Strengthen It", pàg 374

³² Charles C. Jalloh, "The Establishment of the Special Court for Sierra Leone", en *The Legal Legacy of the Special Court for Sierra Leone* (Cambridge University Press, 2020), pàg 55
https://www-cambridge-org.leidenuniv.idm.oclc.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/A82F31C30A19306D3D9840D468C05D44/9781107178311c3_41-64.pdf/the-establishment-of-the-special-court-for-sierra-leone.pdf

³³ Les fonts utilitzades per a tota aquesta secció han estat: "About the Court" (International Criminal Court, n.d.), <https://www.icc-cpi.int/about/the-court> y "Comprendiendo La Corte Penal Internacional" (International Criminal Court, n.d.), <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2024-08/Comprendiendo-la-CPI.pdf>

- Assegurar-se que les penes imposades per la Cort es compleixin realment.

Finalment, cal indicar que la Presidència està formada per 3 magistrats: un president i dos vicepresidents.

2. Les sales

En total, la CPI està integrada per 18 magistrats, incloent-hi el president i els dos vicepresidents. Aquests 18 magistrats són escollits per l'Assemblea dels Estats Part. Un cop escollits, els magistrats son assignats a una de les tres seccions judicials que conformen l'òrgan jurisdiccional de la Cort: la Secció de Qüestions Preliminars, la Secció de Primera Instància i la Secció d'Apel·lacions.

2.1 Secció de Qüestions Preliminars (mínim 6 magistrats)

Aquesta secció està integrada per un mínim de sis magistrats, que es distribueixen en Sales d'un o tres membres. Les Sales de Qüestions Preliminars tenen competència per resoldre totes les qüestions que sorgeixen abans de l'inici del judici. Les seves funcions principals són:

- Supervisar l'actuació de la Fiscalia durant la fase d'investigació.
- Garantir els drets de les persones sospitoses, de les víctimes i dels testimonis.
- Autoritzar, si escau, les ordres de detenció o compareixença sol·licitades pel Fiscal.
- Decidir sobre l'admissibilitat de situacions o casos.

2.2 Secció de Primera Instància (mínim de 6 magistrats)

Un cop una Sala de Qüestions Preliminars ha confirmat els càrrecs contra una persona, la Presidència constitueix una Sala de Primera Instància integrada per tres magistrats, encarregats de jutjar la causa.

Durant el judici, aquesta Sala escolta les proves de la Fiscalia i la defensa, garanteix un procés just i protegeix els drets de l'acusat, de les víctimes i testimonis.

Al final del procés, la Sala determina si la persona és innocent o culpable dels càrrecs imputats. En cas de condemna, pot imposar penes de presó fins a 30 anys o cadena perpètua en casos extrems, així com multes o reparacions a les víctimes.

2.3 Secció d'Apel·lacions (es compon de 5 magistrats)

Finalment, la Sala d'Apel·lacions està integrada pel president de la Cort i quatre magistrats més. Les parts del judici poden apel·lar qualsevol de les decisions fetes tant a les Sales de Qüestions Preliminars o de Primera Instància.

La Sala d'Apel·lacions pot confirmar, revocar o modificar la decisió apel·lada, incloent-hi sentències condemnatòries, i fins i tot pot ordenar un nou judici davant una altra Sala de Primera Instància. També pot revisar sentències fermes o penes ja imposades.

3. La Fiscalia

La Fiscalia és un dels òrgans fonamentals de la Cort. La seva funció principal, tal com estableix l'article 42 de l'Estatut de Roma, consisteix a rebre i analitzar informació sobre possibles crims de transcendència internacional que siguin competència de la Cort i que presentin indicis suficients per poder iniciar una investigació.

Per dur a terme aquesta tasca, la Fiscalia s'estructura en tres grans divisions:

1. **Divisió d'Investigacions:** la seva tasca principal és realitzar totes les investigacions pertinents, com ara l'obtenció de proves i la recollida de testimonis. Això inclou tan proves de naturalesa exculpatòria com incriminatòria, ja que l'objectiu fonamental és esbrinar la realitat dels fets succeïts.
2. **Divisió de Processament:** aquesta divisió s'encarrega de dur els casos davant de les Sales de la Cort. És a dir, els seus membres són els encarregats de representar la Fiscalia durant els judicis i les vistes orals.
3. **Divisió de Jurisdicció, Complementarietat i Cooperació:** aquesta divisió, amb el suport de la Divisió d'Investigacions, avalua la informació rebuda i les situacions remeses a la Cort. Analitza els casos per determinar-ne l'admissibilitat i contribueix a obtenir la cooperació necessària perquè la Fiscalia pugui complir amb el seu mandat.

4. La Secretaria

L'últim òrgan de la Cort seria la Secretaria. La seva funció principal és donar suport administratiu i logístic a totes les diferents Sales i a la Fiscalia inclosa. A més, també té la funció de ser l'òrgan de comunicació de la Cort, és a dir, publica tota la informació per tal que sigui pública o projecta les activitats de la CPI cap a l'exterior.

4. COMPETÈNCIA DE LA CORT PENAL INTERNACIONAL

1. Activació de la competència de la Cort

En primer lloc, cal determinar com la Cort Penal Internacional pot arribar a conèixer d'un cas concret i, posteriorment, exercir-ne la competència. Les vies reconegudes en l'article 13 de l'Estatut de Roma són tres:

- a) *Un Estat Part remet al Fiscal, de conformitat amb l'article 14, una situació en què sembli que s'ha comès un o més d'aquests crims;*
- b) *El Consell de Seguretat, actuant d'acord amb el que disposa el Capítol VII de la Carta de les Nacions Unides, remet al Fiscal una situació en què sembli que s'ha comès un o més d'aquests crims; o*
- c) *el Fiscal ha iniciat una investigació sobre un crim d'aquest tipus de conformitat amb el que disposa l'article 15.*

La Cort Penal Internacional roman "*latent*" fins que un dels subjectes legitimats remet la situació al Fiscal.³⁴ Molts experts en la matèria consideren que limitar l'acció per promoure l'actuació de la CPI a només aquests tres subjectes constitueix una forma d'afavorir "*la impunitat d'actes que sovint atempten contra interessos de la comunitat internacional en el seu conjunt, però que, en tant que no afecten interessos particulars o no posen en perill la pau o la seguretat internacionals, són tolerats pels Estats i pel Consell de Seguretat, i la denúncia pública dels quals sol anar a càrrec exclusivament de les víctimes, els seus familiars o algunes ONGs de caràcter humanitari.*"³⁵

³⁴ Pablo Muyo Bussac, "La jurisdicción de la Corte Penal Internacional." (Trabajo fin de grado, Universidad Complutense de Madrid, 2019), pàg 28, <https://docta.ucm.es/rest/api/core/bitstreams/31ca9dad-7dfc-4a80-9843-534c170092d8/content>.

³⁵ Isabel Lirola Delgado y Magdalena M. Martín Martínez, La Corte Penal Internacional (Ariel, 2004), pàg 177

No obstant això, altres experts discrepen d'aquesta visió, argumentant que tant les víctimes com les ONGs poden comunicar i aportar proves al Fiscal sobre la comissió de crims internacionals. Ara bé, aquesta afirmació no és del tot precisa, atès que, a diferència del que succeeix quan la situació és remesa pel Consell de Seguretat de l'ONU o per un Estat part, el Fiscal té l'obligació de realitzar un examen preliminar de les proves presentades per determinar si la situació compleix els requisits d'admissibilitat i, si escau, procedir a l'obertura d'una investigació. En canvi, quan són les víctimes o les ONGs les que es posen en contacte amb el Fiscal i li remeten proves, aquest no té cap obligació jurídica d'examinar-les amb caràcter previ; en altres paraules, podria ignorar la informació sense conseqüències processals.³⁶

Finalment, cal destacar que l'article 13.a) també permet l'anomenada "*autoremissió*". Això significa que un Estat en el qual s'estan perpetrant crims internacionals pot ser el mateix que remeti la situació al Fiscal i li porti proves. En altres paraules, l'Estat investiga els propis crims comesos al seu territori i els posa en coneixement de la CPI. Aquesta via s'ha utilitzat en els casos d'Uganda, Burundi o la República Centreafricana, entre d'altres.³⁷

2. Admissibilitat

En aquesta segona etapa, el Fiscal ha de determinar si el cas que li ha estat remès per algun dels tres subjectes legitimats compleix els requisits d'admissibilitat. Aquests requisits es troben regulats principalment en els articles 1 i 17 de l'Estatut de Roma

L'article 1 de l'Estatut estableix:

"Pel present s'institueix una Cort Penal Internacional ('la Cort'). La Cort serà una institució permanent, estarà facultada per exercir la seva jurisdicció sobre persones respecte dels crims més greus de transcendència internacional, de conformitat amb el present Estatut, i tindrà caràcter complementari de les jurisdiccions penals nacionals. La competència i el funcionament de la Cort es regiran per les disposicions del present Estatut."

³⁶ Bussac, "La jurisdicción de la Corte Penal Internacional.", pàg 29

³⁷ "Resource library" (International Criminal Court, n.d.), <https://www.icc-cpi.int/resource-library>.

En llegir aquest precepte sorgeixen dues qüestions fonamentals. La primera és què s'entén per "*crims més greus de transcendència internacional*". Segons M. Cherif Bassiouni, "*fins ara, els crims internacionals s'han desenvolupat sense que existeixi ni tan sols una definició acordada del que constitueix un crim internacional.*"³⁸ No correspon a aquest treball fer una anàlisi exhaustiva d'aquesta qüestió, atès que es tracta d'un tema àmpliament objecte de debat doctrinal. No obstant això, en paraules de Terje Einarsen, el concepte de crims universals o crims amb aquesta transcendència internacional, es pot definir de la següent manera: "*s'aplica a qualsevol conducta que vulneri manifestament un valor o interès universal fonamental, sigui universalment considerada com a punible a causa de la seva gravetat o sigui habitualment comesa, organitzada o tolerada per actors poderosos i que, per tant, pugui requerir un processament davant de tribunals internacionals.*"³⁹ En conseqüència, el Fiscal haurà d'analitzar factors com el nombre de víctimes, l'escala dels fets, el caràcter sistemàtic dels actes, el modus operandi dels presumptes autors i el grau de responsabilitat d'aquests.

La segona gran qüestió és el significat del "*caràcter complementari*" de la Cort Penal Internacional. El caràcter complementari de la Cort significa que la seva competència no substitueix, sinó que complementa, la dels tribunals nacionals. En ratificar l'Estatut de Roma, els Estats li atorguen una competència automàtica per jutjar els crims de transcendència internacional, però la CPI només pot actuar quan l'Estat amb jurisdicció sobre els fets no vol o no pot investigar o enjudiciar genuïnament el cas. Per tant, la Cort opera com un mecanisme de reserva (*back-up*) al qual es recorre únicament quan els sistemes judicials nacionals resulten disfuncionals, inactius o ineficaços. En cap cas la CPI reemplaça la jurisdicció dels tribunals nacionals per perseguir aquests crims.⁴⁰

Aquest principi es desplega a l'article 17 de l'Estatut, que estableix els supòsits d'inadmissibilitat:

³⁸ M. Cherif Bassiouni, *International criminal law. Volume 1, Sources, subjects, and contents*, 3a ed. (2008), pàg 131, <https://research-ebsco-com.leidenuniv.idm.oclc.org/c/5ntpxs/ebook-viewer/pdf/zvecuh7kur?location=https%253A%252F%252Fresearch-ebsco-com.leidenuniv.idm.oclc.org%252F%252F5ntpxs%252Fsearch%252Fdetails%252Fzvecuh7kur%253Fdb%253De000xww>.

³⁹ Terje Einarsen, "New Frontiers of International Criminal Law: Towards a Concept of Universal Crimes", *Bergen Journal of Criminal Law and Criminal Justice* 1, n.º 1 (2013): pàg 6, <https://boap.uib.no/index.php/BJCLCJ/article/view/520/524>.

⁴⁰ Daniel Nsereko, "The ICC and Complementarity in Practice", *Leiden Journal of International Law* 26, n.º 2 (2013): pàg 427

<https://www-cambridge-org.leidenuniv.idm.oclc.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/1CCFFA9FBC51489C1A2477B506BEB4D4/S0922156513000101a.pdf/the-icc-and-complementarity-in-practice.pdf>

1. *La Cort, tenint en compte el desè paràgraf del preàmbul i l'article 1, declararà la inadmissibilitat d'un assumpte quan:*

- a. L'assumpte sigui objecte d'una investigació o enjudiciament per part d'un Estat que tingui jurisdicció sobre ell, llevat que aquest Estat no estigui disposat a dur a terme la investigació o l'enjudiciament o no pugui realment fer-ho;*
- b. L'assumpte hagi estat objecte d'investigació per part d'un Estat que tingui jurisdicció sobre ell i aquest Estat hagi decidit no incoar acció penal contra la persona en qüestió, llevat que la decisió hagi obeït al fet que no estigui disposat a dur a terme l'enjudiciament o no pugui realment fer-ho;*
- c. La persona en qüestió hagi estat ja enjudiciada per la conducta a què es refereix la denúncia, i la Cort no pugui procedir al judici de conformitat amb el que disposa l'apartat 3 de l'article 20;*
- d. L'assumpte no assoleixi la gravetat suficient per justificar l'adopció d'altres mesures per part de la Cort.*

3. Jurisdicció

3.1 Competència *ratione materiae*

Prèviament hem assenyalat que, d'acord amb l'article 1, la Cort pot conèixer dels "*crims més greus de transcendència internacional*". Doncs bé, l'article 5 de l'Estatut concreta quins són aquests crims: el genocidi, els crims de guerra, els crims de lesa humanitat i, finalment, el crim d'agressió.

3.1.1 Genocidi

El genocidi queda regulat a l'article 6 de l'Estatut de Roma, el qual reproduïx textualment la definició continguda a l'article II de la Convenció per a la Prevenció i la Sanció del Delicte de Genocidi de 1948. Aquest article estableix el següent:

"Als efectes del present Estatut, s'entén per 'genocidi' qualsevol dels actes següents perpetrats amb la intenció de destruir total o parcialment un grup nacional, ètnic, racial o religió com a tal:

- a) Matança de membres del grup;*
- b) Lesió greu a la integritat física o mental dels membres del grup;*
- c) Sotmetiment intencional del grup a condicions d'existència que hagin d'ocasionar la seva destrucció física, total o parcial;*
- d) Mesures destinades a impedir naixements en el si del grup;*
- e) Trasllat per la força de nens del grup a un altre grup."*

L'aspecte més rellevant i característic del crim de genocidi rau en el seu element subjectiu o *mens rea*. Ens referim al requisit que els actes siguin perpetrats amb la intenció de destruir, total o parcialment, un grup nacional, ètnic, racial o religió com a tal. Això significa que es requereix un *animus* o intenció especial per part de l'autor d'acabar amb un grup per la seva mera existència.

Per tant, i d'acord amb el que disposa l'article 30 de l'Estatut (que regula els elements d'intencionalitat dels crims), i explica Victor Tsilonis en el seu llibre *"The Jurisdiction of the International Criminal Court"*, el crim de genocidi exigeix un doble dol o *dolus specialis*:

1. En primer lloc, la intenció de perpetrar els actes descrits a l'article 6 (és a dir, la voluntat de "matar membres del grup" o de "causar lesions greus a la integritat física o mental dels membres del grup").
2. En segon lloc, i aquest és l'element clau, que aquests actes es cometin amb la intenció addicional de destruir, eliminar, total o parcialment, el grup esmentat. Això implica que es persegueixen les víctimes únicament i exclusivament per la seva pertinença a un grup nacional, ètnic, racial o religió.⁴¹

⁴¹ Victor Tsilonis, *The Jurisdiction of the International Criminal Court* (Springer International Publishing, 2024), pàg 90, <https://doi.org/10.1007/978-3-031-46138-5>.

És precisament aquest *dolus specialis* (la intenció de destruir el grup com a tal) el que diferencia el genocidi d'altres crims internacionals. La concurrència d'ambdós elements: els actes materials i l'especial intenció de destruir el grup, és necessària perquè el crim de genocidi pugui ser perseguit per la Cort.

3.1.2 Crim de lesa humanitat

Segons la interpretació de l'article 7 de l'Estatut de Roma, els crims de lesa humanitat es defineixen com a "*ofenses particularment odioses que constitueixen un atac greu contra la dignitat humana o una humiliació o degradació greu d'un o més éssers humans*". Aquesta categoria comprèn actes com l'assassinat, l'extermini, l'esclavitud, la tortura, entre d'altres. Allò que els diferencia d'altres crims és que aquestes ofenses contra la població civil no constitueixen actes aïllats o esporàdics, sinó que tenen un caràcter sistemàtic i generalitzat, i poden cometre tant en temps de guerra com en temps de pau.⁴²

1. *"Als efectes del present Estatut, s'entendrà per "crim de lesa humanitat" qualsevol dels actes següents quan es cometi com a part d'un atac generalitzat o sistemàtic contra una població civil i amb coneixement d'aquest atac:*
 - a. *Assassinat;*
 - b. *Extermini;*
 - c. *Esclavitud;*
 - d. *Deportació o trasllat forçós de població;*
 - e. *Empresonament o altra privació greu de la llibertat física en violació de normes fonamentals de dret internacional;*
 - f. *Tortura;*
 - g. *Violació, esclavitud sexual, prostitució forçada, embaràs forçat, esterilització forçada o qualsevol altra forma de violència sexual de gravetat comparable*

⁴² United Nations, "Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the Secretary-General," *United Nations* (Security Council, 1 de febrer de 2005), pàg 61 <https://docs.un.org/es/S/2005/60>.

h. [...]

Però, què entén la CPI quan parla del caràcter "*sistemàtic i generalitzat*" dels atacs? Doncs bé, quan es parla del caràcter sistemàtic, es refereix al fet que aquests actes han estat premeditats i coordinats, i que, per tant, no es tracta d'actes aleatoris o improbables. Pel que fa al caràcter generalitzat, la CPI ha admès dues possibles manifestacions. En primer lloc, es pot apreciar per l'acumulació d'una sèrie d'actes inhumans comesos per una o més persones com ara: assassinats, esclavitud, tortura o violacions sobre la població civil.⁴³ En segon lloc, la Cort també ha entès que concorre aquest caràcter quan, tot i tractar-se d'un sol acte inhumà amb un efecte singular, aquest assoleix una magnitud extraordinària, tal com va establir la *Trial Chamber* del Tribunal Penal Internacional per a l'Antiga Iugoslàvia en la sentència *Prosecutor v. Kordić and Čerkez* (2001).

Finalment, de la mateixa manera que en el crim de genocidi, cal tenir present l'element subjectiu exigít per l'article 30. Aquest precepte estableix els requisits necessaris per imputar responsabilitat penal a una persona, els quals són la intenció i el coneixement.

D'una banda, la intenció requereix que l'autor hagi actuat amb el propòsit de cometre la conducta delictiva, com ara assassinar, torturar o exterminar a la població civil.

De l'altra, el coneixement implica que l'autor sigui conscient que la seva conducta forma part d'un atac generalitzat o sistemàtic contra la població civil, element que resulta clau per distingir els crims de lesa humanitat de delictes comuns o aïllats.

1. *"Llevat que es disposi una altra cosa, una persona serà penalment responsable i podrà ser penada per un crim de la competència de la Cort únicament si els elements materials del crim es realitzen amb intenció i coneixement dels elements materials del crim.*
2. *Als efectes del present article, s'entén que actua intencionalment qui:*
 - a. *En relació amb una conducta, es proposa incórrer-hi;*

⁴³ Ibid. pàg 62-63

- b. *En relació amb una conseqüència, es proposa causar-la o és conscient que es produirà en el curs normal dels esdeveniments.*
3. *Als efectes del present article, per "coneixement" s'entén la consciència que existeix una circumstància o que es produirà una conseqüència en el curs normal dels esdeveniments. Les paraules "sabent" i "amb coneixement" s'entendran en el mateix sentit."*

3.1.3 Crim de guerra

L'element més important per distingir un crim de guerra d'un delictes comú o d'un crim de lesa humanitat és el context en què es cometen. Tal com assenyala la doctrina, la comissió d'aquests crims no requereix que es duguin a terme en un context de sistematicitat o planificació; n'hi ha prou que estiguin vinculats a l'existència d'un conflicte armat. Com bé assenyalen Triponel i Pearson, aquesta és la característica que els diferencia, per exemple, dels crims de lesa humanitat, que sí que exigeixen un atac generalitzat o sistemàtic contra la població civil.⁴⁴

No obstant això, aquesta definició amaga una paradoxa important. Tot i que l'article 8 de l'Estatut de Roma és l'article més llarg, detallat i complet de tot l'Estatut, la seva formulació tan taxativa i acurada pot deixar fora grans crims comesos en situacions de guerra. És el cas, per exemple, de l'esclavitud o el treball forçós, pràctiques que el Tribunal Penal Internacional per a l'Antiga Iugoslàvia (TPII) va reconèixer en la seva jurisprudència com a crims de guerra (TPII, 2003 paràgrafs 350–360; TPII, 2003b, paràgrafs 250–261), però l'Estatut de Roma no, cosa que en dificulta la persecució com a tals davant de la Cort.⁴⁵

Aquesta taxonomia tan definida dels crims de guerra respon també a un intent de deixar clar que aquests crims no es circumscriuen únicament a conflictes internacionals. Són plenament aplicables a conflictes interns o guerres civils. Un punt crucial per entendre la jurisdicció de la CPI en situacions com la d'Omar al-Bashir a Darfur.⁴⁶

⁴⁴ Anna F. Triponel i Stephen Pearson, "African States and the International Criminal Court: A Silent Revolution in International Criminal Law" https://www.researchgate.net/publication/228176591_African_States_and_the_International_Criminal_Court_A_Silent_Revolution_in_International_Criminal_Law.

⁴⁵ Tsilonis, The Jurisdiction of the International Criminal Court, pàg 146

⁴⁶ Ibid, pàg 142

Segons la doctrina, l'article 8 de l'Estatut de Roma es pot dividir en dos grans blocs que reflecteixen la naturalesa del conflicte. D'una banda, els conflictes armats internacionals, és a dir, aquells que enfronten dos o més Estats, que queden regulats en l'article 8.2, lletres a) i b). D'altra banda, els conflictes armats de caràcter no internacional, com ara guerres civils o enfrontaments amb grups armats organitzats, que queden regulats en l'article 8.2, lletres c) i d). Aquest segon bloc es basa principalment en l'article 3 comú als Convenis de Ginebra i estableix unes normes bàsiques i mínimes que han de respectar totes les parts en un conflicte intern.

L'anàlisi de l'article 8 i de la seva aplicació, però, planteja diversos problemes i matisos importants. En primer lloc, definir què constitueix exactament un "*conflicte armat*" esdevé essencial per determinar l'aplicabilitat de l'article. Com assenyalen Kolb i Hyde, "*aquest existeix quan almenys una de les parts implicades es considera en estat de guerra amb l'altra, fins i tot si la guerra no ha estat declarada oficialment.*"⁴⁷

Seguidament, tots els crims enumerats en l'article 8 han de superar un llindar de gravetat perquè la CPI en pugui conèixer. L'article 8 (1) estableix que la Cort tindrà competència "*particularment quan aquests crims es cometin com a part d'un pla o política o de la comissió en gran escala d'aquests crims*". Aquest requisit, però, no és idèntic als conceptes de "*generalitzat*" o "*sistemàtic*" propis dels crims de lesa humanitat.

Finalment, un altre problema recurrent és el de la jurisdicció de la CPI sobre crims de guerra. Què passa si un crim és comès per l'agent d'un estat que no és part de l'Estatut de Roma, en el territori d'un altre estat no part, però les víctimes sí que són nacionals d'un estat membre de la CPI?⁴⁸ Aquest escenari posa a prova els límits de la jurisdicció de la Cort, que es basa principalment en els principis de territorialitat i personalitat activa.

⁴⁷ Robert Kolb y Richard Hyde, *Introduction to the International Law of Armed Conflicts* (Bloomsbury Publishing Plc, 2008), pàg 11, <http://www.derechoshumanos.unlp.edu.ar/assets/files/documentos/an-introduction-to-the-international-law-of-armed-conflicts.pdf>

⁴⁸ Tsilonis, *The Jurisdiction of the International Criminal Court*, pàg 146

3.1.4 Crim d'agressió

Antigament, el que avui coneixem com a crim d'agressió era denominat crim contra la pau. El primer antecedent jurídic rellevant on es menciona aquesta figura és el Pacte Briand-Kellogg de 1928. En aquest pacte, les parts reconeixien el següent:

*"Les Altes Parts Contractants declaren [...] que condemnen el recurs a la guerra per a la solució de les controvèrsies internacionals i hi renunciem, com a instrument de política nacional en les seves relacions mútues."*⁴⁹

Això suposa un avenç històric, ja que per primera vegada es condemnava a escala internacional, no només els efectes de l'ús de la força, sinó la mateixa decisió de plantejar i recórrer a la guerra com a instrument.

Posteriorment, el concepte de crim d'agressió no es va formular explícitament fins a l'any 1945, gràcies a l'Estatut de Londres, que va ser el text fundacional del Tribunal Militar Internacional de Nuremberg. En l'article 6, aquest crim apareix descrit de la manera següent:

*"Crims contra la pau: és a dir, la planificació, la preparació, l'inici o la realització d'una guerra d'agressió o d'una guerra que violi tractats, acords o garanties internacionals, o la participació en un pla comú o en una conspiració per a cometre qualsevol dels actes esmentats."*⁵⁰

No obstant això, com s'observa, a l'Estatut de Londres es menciona per primer cop l'agressió com un crim contra la pau, però en cap moment es defineix què s'entén per agressió. La definició del concepte com a tal no arribaria fins a l'any 1974, gràcies a la Resolució 3314 (XXIX) de l'Assemblea General de les Nacions Unides, on s'estableix en l'article 1 que:

*"L'agressió és l'ús de la força armada per un Estat contra la sobirania, la integritat territorial o la independència política d'un altre Estat, o en qualsevol altra forma incompatible amb la Carta de les Nacions Unides."*⁵¹

⁴⁹ "Pacte Briand-Kellogg" (Yale Law School, 1927), https://avalon.law.yale.edu/20th_century/kbpact.asp.

⁵⁰ Estats Units et al., "Acuerdo De Londres Para El Establecimiento De Un Tribunal Militar Internacional," Agost 1945, https://www.almendron.com/blog/wp-content/images/2015/01/Acuerdo_Londres_8_Agosto_1945.pdf.

⁵¹ Assemblea General de Nacions Unides, "Definició de l'agressió" (Nacions Unides, 14 de desembre de 1974), [https://docs.un.org/es/A/RES/3314\(XXIX\)](https://docs.un.org/es/A/RES/3314(XXIX)).

Ara bé, com destaca Pascual López Ibáñez aquesta definició *"s'emmarca dins del punt de vista de l'Estat i no de la responsabilitat individual per l'acte, és a dir, descriu l'acte d'agressió com a acte de l'Estat, sense referir-se a la responsabilitat criminal dels individus."*⁵²

La responsabilitat individual pel crim d'agressió quedaria definida l'any 1996, gràcies a la publicació del *"Codi de delictes contra la pau i la seguretat de la humanitat"* que, basant-se en els *"Principis de Nuremberg"*, va elaborar l'article 16, que diu així:

*"Aquell qui, en qualitat de dirigent o organitzador, participi activament en la planificació, la preparació, l'inici o la realització d'una guerra d'agressió comesa per un Estat, o n'ordini aquestes accions, serà responsable d'un crim d'agressió."*⁵³

Posteriorment, l'any 1998, a la Conferència Diplomàtica de Plenipotenciaris de les Nacions Unides, es va arribar a l'acord que la CPI sí que tindria competència sobre el crim d'agressió, però un cop s'hagués aprovat una definició i les condicions respecte de les quals la Cort podria exercir la seva jurisdicció, i tot això segons els articles 121 i 123 de l'Estatut de Roma.⁵⁴

De forma molt breu, l'article 121 de l'Estatut conté les bases del procediment a seguir per tal d'incloure esmenes,⁵⁵ i l'article 123 presenta la possibilitat de convocar conferències de revisió per tal de revisar l'Estatut, tal com diu l'article 123.1:

"Set anys després que entri en vigor el present Estatut, el Secretari General de les Nacions Unides convocarà una Conferència de Revisió dels Estats Part per examinar les esmenes a l'Estatut."

Va ser d'acord amb aquest article que l'any 2010 se celebraria la Conferència de Revisió dels Estats Part a Kampala (Uganda). Fou en aquesta conferència on es confirmaria la definició del crim d'agressió mitjançant l'addició de l'article 8 bis a l'Estatut de Roma.⁵⁶

⁵² Pascal López Ibáñez, "El Crimen de Agresión y la Corte Penal Internacional" (Trabajo fin de grado, Universidad de Chile, 2008), pàg 106,

https://repositorio.uchile.cl/bitstream/handle/2250/106877/de-lopez_p.pdf?sequence=3&isAllowed=y.

⁵³ Comissió de Dret Internacional, "Projecte De Codi De Delictes Contra La Pau I La Seguretat De La Humanitat" (Nacions Unides, 7 de juny de 1951), https://legal.un.org/ilc/documentation/spanish/a_cn4_448.pdf.

⁵⁴ Tsilonis, The Jurisdiction of the International Criminal Court, pàg 165

⁵⁵ Durant els primers 7 anys des de l'entrada en vigor de l'Estatut, no es podia fer cap tipus d'esmena sobre les disposicions dels "crims de transcendència internacional" per tal de mantenir l'estabilitat del sistema.

⁵⁶ Tsilonis, The Jurisdiction of the International Criminal Court, pàg 165

1. *"Als efectes del present Estatut, una persona comet un "crim d'agressió" quan, estant en condicions de controlar o dirigir efectivament l'acció política o militar d'un Estat, aquesta persona planifica, prepara, inicia o realitza un acte d'agressió que per les seves característiques, gravetat i escala constitueixi una violació manifesta de la Carta de les Nacions Unides.*
2. *Als efectes del paràgraf 1, per "acte d'agressió" s'entendrà l'ús de la força armada per un Estat contra la sobirania, la integritat territorial o la independència política d'un altre Estat, o en qualsevol altra forma incompatible amb la Carta de les Nacions Unides. D'acord amb la resolució 3314 (XXIX) [...], qualsevol dels actes següents, independentment que hi hagi o no declaració de guerra, es caracteritzarà com a acte d'agressió:"*

Com a conseqüència de tot això, el crim d'agressió presenta nombroses diferències a l'hora de determinar la competència de la Cort, tal com queda establert a l'article 15 bis.

En primer lloc, la Cort només podrà conèixer dels crims d'agressió comesos amb data posterior al 26 de juny de 2017 (art. 15 bis,2).

En segon lloc, l'article 8 bis estableix que només pot cometre un crim d'agressió aquella persona que *"controla de forma efectiva l'acció política o militar d'un Estat."* Aquest requisit limita la competència *ratione personae* de la Cort, circumscriuint-la exclusivament als líders polítics i militars amb capacitat real de decisió, i excloent-ne la resta d'individus que hi puguin participar.⁵⁷

Finalment, la diferència més rellevant és la limitació a la competència *ratione loci*. L'article 15 bis.5 estableix:

"Respecte d'un Estat no Part en el present Estatut, la Cort no exercirà la seva competència respecte del crim d'agressió quan aquest sigui comès pels nacionals d'aquest Estat o en el territori del mateix"

⁵⁷ Kai Ambos y Lucas Tassara, *El crimen de agresión después de Kampala* (Editorial Dykinson, S.L., 2011), pàg 47, <https://elibro-net.sire.ub.edu/es/ereader/craiub/42386>.

És a dir, la regla general de l'article 12 que permet a la CPI perseguir un crim comès al territori d'un Estat no Part si l'autor és nacional d'un Estat Part desapareix completament. En conseqüència, aquesta previsió limita greument la competència de la Cort.⁵⁸

Cal destacar que, en paraules de Jorge Luis Collantes, la jurisdicció de la Cort Penal Internacional sobre els crims continguts a l'article 5 de l'Estatut de Roma *"La seva jurisdicció és taxativa, la qual cosa significa que altres crims que podrien atemptar contra la pau i la seguretat de la humanitat queden fora de la seva competència, com ara el terrorisme i els danys greus i internacionals al medi ambient."*⁵⁹

3.2 Competència *ratione loci*

En aquesta secció, respondrem a la pregunta de sobre quins territoris té jurisdicció la CPI. Veurem com aquesta qüestió queda resolta a l'article 12 de l'Estatut de Roma:

1. *"L'Estat que esdevingui Part en el present Estatut accepta per això la competència de la Cort respecte dels crims a què es refereix l'article 5.*
2. *En el cas dels apartats a) o c) de l'article 13, la Cort podrà exercir la seva competència si un o diversos dels Estats següents són Parts en el present Estatut o han acceptat la competència de la Cort de conformitat amb l'apartat 3:*
 - a. *L'Estat en el territori del qual hagi tingut lloc la conducta de què es tracti, o, si el crim s'hagués comès a bord d'un vaixell o d'una aeronau, l'Estat de matrícula del vaixell o de l'aeronau;*
 - b. *L'Estat del qual sigui nacional l'acusat del crim.*
3. *Si l'acceptació d'un Estat que no sigui Part en el present Estatut fos necessària de conformitat amb l'apartat 2, aquest Estat podrà, mitjançant declaració dipositada en poder del Secretari, consentir que la Cort exerceixi la seva competència respecte del crim*

⁵⁸ Kai Ambos, *Rome Statute of the International Criminal Court: Article-By-Article Commentary* (Bloomsbury Publishing Plc, 2021), pàg 919-920, <https://www-bloomsburycollections-com.leidenuniv.idm.oclc.org/monograph-detail?docid=b-9781509944064&pdfid=9781509944064.0027.pdf&tocid=b-9781509944064-10004605>.

⁵⁹ Jorge Luis Collantes, "El impacto del Estatuto de Roma en la jurisdicción sobre crímenes internacionales", *Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminología*, 2002, pàg 11, https://revistacriminologia.com/04/recpc_04-07.pdf

de què es tracti. L'Estat acceptant cooperarà amb la Cort sense dilació ni excepció, de conformitat amb la Part IX."

En primer lloc, quan l'activació de la competència de la Cort té lloc mitjançant la remissió d'una situació per un Estat Part (art. 13.a) o per l'inici d'una investigació pel fiscal proprio motu (art. 13.c), la CPI només podrà exercir la seva jurisdicció si concorre algun dels següents criteris establerts a l'article 12:

- Criteri territorial: que l'acte hagi estat comès al territori d'un Estat que hagi ratificat l'Estatut de Roma; o
- Criteri de nacionalitat activa: que l'acte hagi estat comès per un nacional d'un Estat que hagi ratificat l'Estatut, independentment del territori on s'hagi perpetrat el crim.

Però si analitzem més detingudament la relació entre aquests dos articles, veurem que s'hi planteja un interrogant important. Què passa si els crims de l'article 5 es cometen en un territori que no ha ratificat la competència de la CPI i, a més, són perpetrats per un nacional d'aquest mateix territori? En principi, *prima facie*, la Cort no tindria cap via per exercir la seva jurisdicció. Ara bé, això no és del tot cert, perquè existeix una excepció fonamental.

Cal tenir en compte que l'article 12 només és aplicable quan l'activació de la competència de la Cort es produeix per la via dels articles 13.a) (remissió d'un Estat Part) i 13.c) (investigació proprio motu del fiscal). En aquests casos, s'exigeix com a mínim un dels dos requisits esmentats prèviament (el principi de territorialitat o el de nacionalitat activa). No són criteris cumulatiu, n'hi ha prou que se'n compleixi un.⁶⁰

En canvi, si la remissió al fiscal és feta pel Consell de Seguretat de les Nacions Unides (CSNU) a l'empara de l'article 13.b), la situació és completament diferent. En aquest supòsit, no és necessari que es compleixi cap dels requisits de l'article 12. El CSNU pot remetre a la CPI qualsevol situació en què es presumeixi l'existència dels crims de l'article 5, independentment del

⁶⁰ No obstant això, sobre la base de l'article 12.3, un Estat no part també pot acceptar ad hoc la jurisdicció de la Cort mitjançant una declaració, però exclusivament en relació amb el crim o la situació concreta que es derivi dels supòsits de l'article 12.2

territori on hagin tingut lloc o de la nacionalitat dels autors.⁶¹ Cal destacar que aquesta via només ha estat utilitzada en dues ocasions des de la creació de la Cort: l'any 2005, mitjançant la Resolució 1593 del CSNU, per al cas del Sudan; i l'any 2011, a través de la Resolució 1970, per al cas de Líbia.⁶²

3.3 Competència *ratione personae*

La Cort Penal Internacional, a més de ser una institució permanent i independent de les Nacions Unides, té jurisdicció únicament per jutjar persones físiques, a diferència de la Cort Internacional de Justícia. Veurem com aquest competència queda recollida a l'article 25 de l'Estatut de Roma:

1. *"D'acord amb el present Estatut, la Cort tindrà competència respecte de les persones naturals.*
2. *Qui cometi un crim de la competència de la Cort serà responsable individualment i podrà ser penat de conformitat amb el present Estatut.*
3. *D'acord amb el present Estatut, serà penalment responsable i podrà ser penat per la comissió d'un crim de la competència de la Cort qui:*
 - a. *Cometi aquest crim per si sol, amb un altre o per mitjà d'un altre, sigui aquest o no penalment responsable;*
 - b. *Ordeni, proposi o indueixi la comissió d'aquest crim, ja sigui consumat o en grau de temptativa;*
 - c. *Amb el propòsit de facilitar la comissió d'aquest crim, sigui còmplice o encobridor o col·labori d'alguna manera en la comissió o la temptativa de comissió del crim, fins i tot subministrant els mitjans per a la seva comissió;*

⁶¹ Ademola Abass, "The Competence of the Security Council to Terminate the Jurisdiction of the International Criminal Court", *Texas International Law Journal* 40, n.º 263-298 (2004): <https://heinonline-org.leidenuniv.idm.oclc.org/HOL/Page?handle=hein.journals/tlj40&id=273&type=text&collection=journals>.

⁶² "Resource library" (International Criminal Court, n.d.), <https://www.icc-cpi.int/resource-library>.

- d. *Contribueixi d'alguna altra manera en la comissió o temptativa de comissió del crim per part d'un grup de persones que tinguin una finalitat comuna. La contribució haurà de ser intencional i es farà: [...]"*

Així doncs, la Cort no només té competència per perseguir els autors o coautors dels crims, sinó que també pot estendre la seva actuació a l'inductor, el còmplice, el cooperador necessari, entre d'altres formes de participació.

D'altra banda, una de les diferències fonamentals entre la CPI i les jurisdiccions penals nacionals rau en el fet que la Cort Penal Internacional té competència per jutjar qualsevol persona, tal com estableix l'article 27 de l'Estatut de Roma, amb independència del seu càrrec oficial. Això significa que no opera cap classe d'immunitat, inviolabilitat o aforament derivat.

1. *"El present Estatut serà aplicable per igual a tothom sense cap distinció basada en el càrrec oficial. En particular, el càrrec oficial d'una persona, sigui Cap d'Estat o de Govern, membre d'un govern o parlament, representant elegit o funcionari de govern, en cap cas l'eximirà de responsabilitat penal ni constituirà per se motiu per reduir la pena.*
2. *Les immunitats i les normes de procediment especials que comporti el càrrec oficial d'una persona, d'acord amb el dret intern o el dret internacional, no obstaran perquè la Cort exerceixi la seva competència sobre ella."*

Finalment, no hem d'oblidar que la CPI només tindrà competència per jutjar aquelles persones que siguin majors d'edat, és a dir, que tinguin 18 anys o més en el moment de la presumpta comissió del crim. Tal com ho expressa l'article 26 de l'Estatut

"La Cort no serà competent respecte dels qui fossin menors de 18 anys en el moment de la presumpta comissió del crim."

No obstant això, hem de recordar que la competència *ratione personae* està condicionada al fet que el crim hagi estat comès en un Estat membre, o que hagi estat comès per un nacional d'un Estat membre. Sense oblidar l'excepció del CSNU.

3.4 Competència *ratione temporis*

Un cop examinats els límits materials, territorials i personals de la competència de la Cort, cal abordar també la seva dimensió temporal. Aquesta ve determinada per un dels principis fonamentals del dret penal: el principi d'irretroactivitat. En virtut de l'article 11 de l'Estatut, s'estableix un límit absolut i un límit relatiu.

1. *"La Cort tindrà competència únicament respecte dels crims comesos després de l'entrada en vigor del present Estatut.*
2. *Si un Estat esdevé Part en el present Estatut després de la seva entrada en vigor, la Cort podrà exercir la seva competència únicament respecte dels crims comesos després de l'entrada en vigor del present Estatut per a aquest Estat, llevat que aquest hagi fet una declaració de conformitat amb l'apartat 3 de l'article 12."*

El límit absolut és l'1 de juliol de 2002. Això significa que la Cort mai no podrà ser competent per jutjar un crim comès abans d'aquesta data, encara que es compleixin tots els altres requisits materials, territorials o personals.

En canvi, el límit relatiu s'aplica als Estats que han ratificat l'Estatut amb posterioritat a l'entrada en vigor d'aquest. Per a aquests Estats, la Cort només serà competent pels crims comesos a partir de la data de ratificació, llevat que l'Estat en qüestió hagi fet una declaració expressa acceptant la competència de la Cort amb efectes retroactius (art. 12.3 de l'Estatut). Aquesta declaració permet que la Cort conegui de crims comesos amb anterioritat a la ratificació, sempre que hagin tingut lloc després de l'1 de juliol de 2002 (que recordem que és un límit absolut). Un exemple d'aquesta situació el trobem a Costa d'Ivori, que va acceptar la competència de la CPI mitjançant una declaració ad hoc l'any 2003, i posteriorment, l'any 2013, va ratificar l'Estatut.⁶³

⁶³ Human Rights Watch, "Costa de Marfil: Los jueces de la CPI dan visto bueno a investigación," comunicado de prensa, 3 d'octubre de 2011, <https://www.hrw.org/es/news/2011/10/03/costa-de-marfil-los-jueces-de-la-cpi-dan-visto-bueno-investigacion>.

5. CONTEXT HISTÒRIC DEL CONFLICTE DEL SUDAN

1. Característiques històriques i colonials de Darfur

La regió del Darfur està situada a l'oest del Sudan. La seva etimologia prové de l'àrab *dar* (casa o territori) i del terme *fur*, que fa referència al principal grup ètnic que es va establir en aquestes terres, al voltant del segle XVII (c. 1650). Cal destacar que, malgrat que el nom de la regió es tradueix literalment com a "*Terra dels Fur*,"⁶⁴ Darfur s'ha caracteritzat històricament per una gran diversitat ètnica. En aquest territori hi conviuen fins al dia d'avui, nombroses tribus, algunes d'origen africà i d'altres d'origen àrab, fet que ha configurat una realitat social complexa i diversa.

Abans de l'arribada del període colonial, el Darfur i el Sudan constituïen dos territoris independents, sense cap classe de relació política directa entre ells. L'any 1917, Darfur cauria sota el domini colonial anglo-egipci. Durant aquest període, tant Darfur com el que avui es coneix com a Sudan del Sud, van ser administrats mitjançant un sistema denominat "Districte Tancat". L'autor del llibre "*Darfur's Sorrow*" M. W. Daly, dedica tot un capítol a fer una anàlisi detallada d'aquest model administratiu i els seus efectes sobre la regió, assenyalant que Darfur es convertiria en un "*laboratori per a la implementació de polítiques colonials*."⁶⁵

La idea del model del Districte Tancat va néixer l'any 1915, de la mà de l'oficial britànic d'intel·ligència a Darfur, MacMichael, qui va proposar al govern britànic que tant Darfur com Sudan del Sud no fossin sotmesos al mateix sistema administratiu i burocràtic que la resta del Sudan.⁶⁶ Així doncs, tot i formar part del domini colonial anglo-egipci, Darfur i el Sudan van ser administrats com a entitats diferenciades. Aquest model va permetre que Darfur preservés, en certa manera, la seva autonomia política tradicional i continués mantenint una certa "independència" respecte al Sudan i el govern central a Jartum. No obstant això, aquesta proposta va tenir diverses conseqüències, tant positives com negatives.

⁶⁴ M. W. Daly, *Darfur's Sorrow: The Forgotten History of a Humanitarian Disaster* (Cambridge University Press, 2010), pàg 4

⁶⁵ Ibid, pàg 117

⁶⁶ Ibid

D'una banda, en preservar l'estructura política tradicional de Darfur. El poder continuava concentrat en els diferents líders tribals, i la resolució de conflictes es basava en l'aplicació de lleis consuetudinàries i les pràctiques pròpies de la regió.⁶⁷

D'altra banda, aquest model "*d'experimentació política*" van contribuir a l'aïllament del Darfur i accentuar les diferències entre el nord i el sud. La regió va quedar progressivament marginada i subdesenvolupada en comparació amb la resta del Sudan, en especial la capital, Jartum. Aquesta marginació quedaria evidenciada en àrees com l'educació: "*Ni un sol estudiant de l'escola secundària governamental era de Darfur, mentre que hi havia 218 de Jartum*"⁶⁸ o la sanitat, on "*Darfur només tenia deu llevadores entrenades, mentre que Kassala, amb 422.000 persones (en comparació amb els 715.000 del Darfur) en tenia vint-i-sis, i la província del Nord (535.000) unes vuitanta-tres*"⁶⁹

2. Formació de l'estat sudanès i inestabilitat política (1956-1989)

La independència del Sudan respecte al domini anglo-egipci es va assolir l'any 1956. Fou en aquest mateix moment quan, tal com assenyala Jesús Díez Alcalde, la regió de Darfur va quedar definitivament annexada i, ara si, sota el control total del govern central de Jartum. En aquest context, la població "*darfuriana*" no va tenir l'oportunitat de decidir sobre el seu propi destí, i es va veure obligada a integrar-se en un estat amb el qual la seva població no es sentia identificada més enllà de compartir la religió musulmana.⁷⁰

Tot i haver assolit la independència, el Sudan va continuar arrossegant importants mancances estructurals, així com una forta divisió interna i una intensa competència per accedir al poder, factors que van dificultar greument el seu desenvolupament polític.⁷¹ En aquest sentit, al llarg dels seus primers quaranta-nou anys d'independència, el país només va experimentar deu anys de govern democràtic, mentre que la resta del temps va estar dominat per règims militars que accedirien al poder mitjançant cops d'estat.⁷²

⁶⁷ United Nations, "Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the Secretary-General." pàg 23

⁶⁸ M. W. Daly, *Darfur's Sorrow: The Forgotten History of a Humanitarian Disaster* pàg 134

⁶⁹ Ibid, pàg 142

⁷⁰ Jesús Díez Alcalde, «Olvidado Darfur: Un Conflicto Abierto En El Sahel Sudanés», *El Orden Mundial*, 10 de juny de 2016, <https://elordenmundial.com/olvidado-darfur-conflicto-abierto-sahel-sudanes/>.

⁷¹ M. W. Daly, *Darfur's Sorrow: The Forgotten History of a Humanitarian Disaster* pàg 177

⁷² United Nations, "Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the Secretary-General." pàg 19

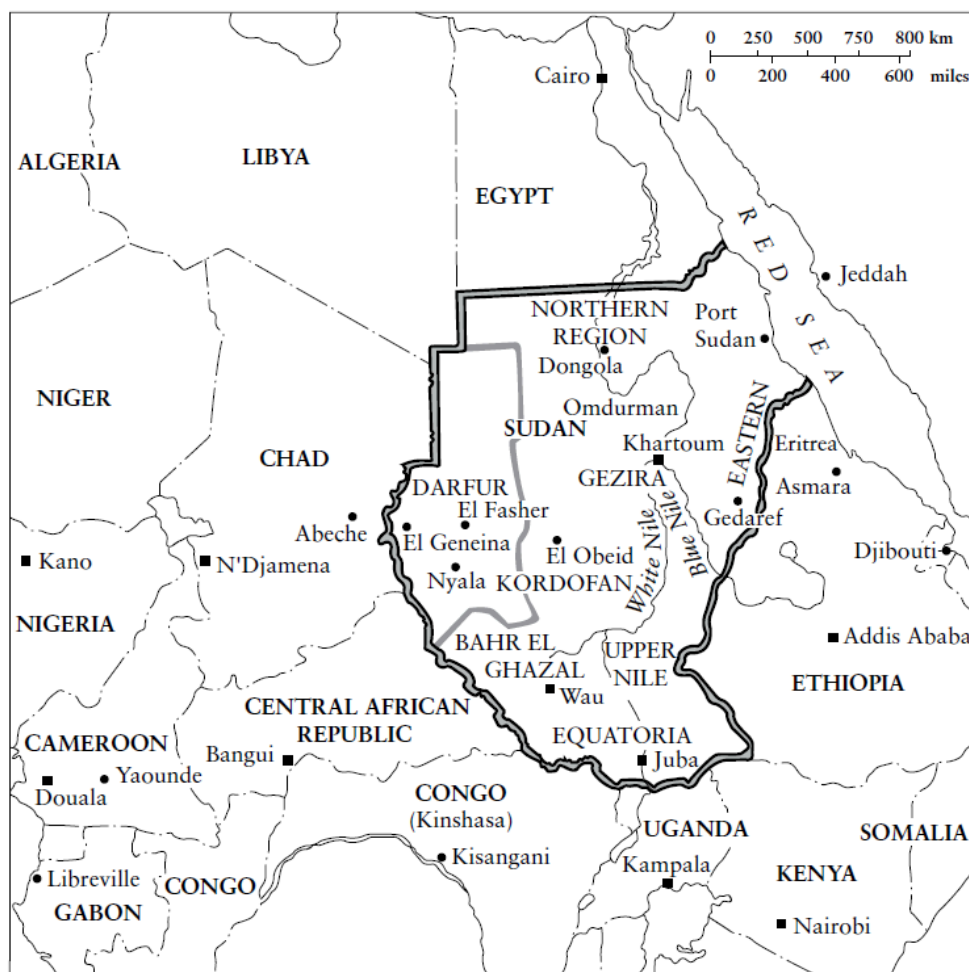

Figura 1. El Sudan a l'Àfrica abans de la independència del Sudan del Sud.⁷³

Font: M. W. Daly, *Darfur's Sorrow: The Forgotten History of a Humanitarian Disaster*, 2a ed., Cambridge University Press, 2010, mapa 1, "The Sudan in Africa".

3. El règim d'Omar al-Bashir i l'islamisme polític

El 30 de juny de 1989, Omar al-Bashir va liderar un cop d'estat que va enderrocar el govern democràtic de Sadiq al-Mahdi. Aquesta operació va comptar amb el suport del Front Nacional Islàmic (FNI), considerat el braç polític de la Germandat Musulmana (*Muslim Brotherhood*), així com d'un petit sector de les forces armades sudaneses.

Per entendre aquest esdeveniment, cal situar-lo en el context de l'ascens de l'islamisme polític al país. La Germandat Musulmana s'havia consolidat com un grup islamista radicalitzat que defensava que "*l'islam polític oferia una solució a les crisis polítiques recurrents i al fracàs del*

⁷³ Nota: El mapa reproduïx la configuració territorial prèvia a la independència del Sudan del Sud, motiu pel qual no reflecteix la divisió político territorial actual del Sudan.

desenvolupament econòmic."⁷⁴ El seu líder i ideòleg principal era Hassan al-Turabi, a qui nombrosos analistes i historiadors consideren el veritable arquitecte del cop d'estat de 1989.⁷⁵

Aquest episodi va marcar un punt d'inflexió en l'estructura política sudanesa. Durant governs anteriors, com el de Gaafar Nimery, el Front Nacional Islàmic ja exercia una influència significativa en l'adopció de polítiques per part del govern central, especialment en la introducció de la *sharia* a tot el Sudan.⁷⁶ Tanmateix, aquesta influència era indirecta, ja que el FNI no formava part del govern ni controlava les institucions estatals.

Amb l'arribada d'al-Bashir, aquesta relació va canviar profundament. El règim es va caracteritzar per una corrupció generalitzada, una feblesa estructural de l'estat de dret i una manca de transparència i rendició de comptes.⁷⁷ En aquest context, el Front Nacional Islàmic va aconseguir, per primera vegada, un control directe sobre les institucions clau de l'Estat, incloent-hi el sistema legal i judicial, cosa que va consolidar encara més la seva influència i poder dins del règim.⁷⁸ En altres paraules, no és que Omar al-Bashir estigués influenciat per Hassan al-Turabi, sinó que tots dos governaven el país de manera conjunta, tot i que, de cara al món, només fos Al-Bashir qui es presentés a si mateix com l'únic líder del Sudan.

4. Orígens del conflicte de Darfur i esclat de la guerra

Tot i aquest canvi de govern, la situació a la regió de Darfur no experimentà cap millora significativa. De fet, un dels principals punts d'inflexió que precipitaren l'esclat del conflicte entre la regió de Darfur i el govern d'Omar al-Bashir fou la publicació l'any 2000 de *The Black Book: Imbalance of Power and Wealth in the Sudan*.⁷⁹ Aquest manifest, posava en relleu les profundes desigualtats estructurals del país, denunciant la marginalització política i econòmica,

⁷⁴ Julie Flint y Alex De Waal, *Darfur: A Short History of a Long War*, 2004, https://www.rahs-open-lid.com/wp-content/uploads/2024/02/DARFUR_-A-SHORT-HISTORY-OF-A-LONG-WAR_-JULIE-FLINT-4.-impression.-London-2007.pdf.

⁷⁵ Al Sherbini, «Grim Harvest of Bashir's Long Islamist Rule», *Gulf News*, 14 de desembre de 2019, <https://gulfnews.com/world/mena/grim-harvest-of-bashirs-long-islamist-rule-1.68484081>.

⁷⁶ United Nations, "Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the Secretary-General." pàg 19

⁷⁷ J.R Mailey, «The War of Thieves: Illicit Networks, Commoditized Violence and the Arc of State Collapse in Sudan», *Global Initiative Against Transnational Organized Crime*, febrer de 2024, pàg 3, <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2024/02/JR-Mailey-The-war-of-thieves.-Illicit-networks-commoditized-violence-and-the-arc-of-state-collapse-in-Sudan-GI-TOC-February-2024.pdf>.

⁷⁸ Ibid pàg 8

⁷⁹ Seekers of Truth and Justice, *The Black Book: Imbalance of Power and Wealth in Sudan*, trad. Abdullahi Osman El-Tom, 2004, https://sudanjem.com/sudan-alt/english/books/blackbook_part1/book_part1.asp.htm.

la corrupció sistèmica, la discriminació, així com els efectes devastadors de les sequeres i la fam. En conjunt, el document evidenciava una situació de pobresa generalitzada que afectava especialment a les regions de Darfur i el sud del Sudan.

L'obra fou publicada per un grup anomenat "*The Seekers of Truth and Justice*", que posteriorment, l'any 2003, es convertiria en el Moviment per la Justícia i la Igualtat (JEM). *The Black Book* és considerada la principal base ideològica d'aquest nou grup rebel,⁸⁰ liderat per Khali Ibrahim, membre de la tribu zaghawa de la regió del Darfur. Pel que fa a la seva composició, el JEM estava integrat majoritàriament per islamistes que inicialment s'havien incorporat al govern del Sudan, però que, amb el temps, es mostraren profundament desil·lusionats amb el règim d'Omar al-Bashir, fet que els porta a abandonar-lo i a constituir aquest grup insurgent.⁸¹

Paral·lelament, l'altre grup rebel de la regió del Darfur va néixer l'any 2001 gràcies a la unió de les tribus fur, massalit i zaghawa, que van prendre com a referència diversos moviments revolucionaris del Sudan del Sud, com ara el *Sudan People's Liberation Movement* (SPLM).

Inicialment, aquest nou grup rebel va adoptar el nom de Front d'Alliberament de Darfur. Posteriorment, l'any 2003, passaria a denominar-se Moviment i Exèrcit d'Alliberament del Sudan (SLA/M).⁸²

Ambdues organitzacions compartien una ideologia molt similar. Totes dues denunciaven la marginació i la desigualtat del Darfur respecte d'altres zones del nord del Sudan, i advocaven per la consolidació d'un Sudan unit, democràtic i equitatiu pel que fa el repartiment del poder polític i de la riquesa. Cal remarcar que, a diferència dels moviments revolucionaris del Sudan del Sud, cap d'aquests dos grups reclamava la independència de la regió del Darfur en les seves lluites. L'única diferència significativa entre tots dos és que, mentre que el SLA/M defensava una

⁸⁰ United Nations, "Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the Secretary-General." pàg 41

⁸¹ Alex De Waal, «The Conflict in Darfur, Sudan: Background and Overview», *Fletcher School Of Law And Diplomacy*, febrer de 2022, 1-68, <https://worldpeacefoundation.org/wp-content/uploads/2024/04/AdW-expert-witness-statement-DF-for-ICC.pdf>

⁸² United Nations, "Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the Secretary-General." pàg 40

separació total i absoluta entre religió i política, el JEM no estava a favor de la formació d'un estat laic.⁸³

Finalment, per tal d'evitar malentesos, és important assenyalar que cap dels dos grups dirigia la seva lluita contra les tribus àrabs. Si no, al contrari, la seva causa, reivindicació i ideologia es centrava exclusivament a denunciar el govern central de Jartum.⁸⁴ Això posa de manifest que l'arrel del conflicte no és de naturalesa racial ni religiosa, sinó ètnica. Tot i l'ús de categories com a "*africans*" i "*àrabs*", aquestes no responen estrictament a criteris racials, i tampoc no es tracta d'un conflicte religiós, ja que, com bé s'ha mencionat anteriorment, la gran majoria de la població de Darfur és musulmana. Tal com s'assenyala a *Darfur's Sorrow* "*la cultura àrab i musulmana va impregnar lentament i va coexistir amb les tradicions autòctones de les tribus africanes. Des d'una perspectiva externa, gran part de la població de Darfur és percebuda com a negra; tanmateix, el que la diferencia és sobretot l'ètnia, no la raça.*"⁸⁵ A més, l'existència de matrimonis mixtos des d'abans del període colonial anglo-egipci ha contribuït a difuminar les diferències físiques entre els grups.⁸⁶ És precisament per això, que aquestes diferències no són tan evidents com sovint es pressuposa des d'una mirada occidental.

En aquest context, el conflicte esclataria definitivament el 26 de febrer de 2003, quan el SLA/M va atacar la ciutat de Golo, el principal centre militar del districte de Jebel Marra. Segons diverses fonts, entre 100 i 200 soldats sudanesos van perdre la vida.⁸⁷ Cal assenyalar, però, que aquest atac no va ser un fet aïllat, ja que durant els mesos previs diverses forces del SLA/M ja havien dut a terme accions contra estacions policials, bases de l'exèrcit i combois governamentals⁸⁸, tot i que de menor escala.

Pocs mesos després, el 25 d'abril, es produiria el segon gran atac. En aquesta ocasió, tant el SLA/M com el JEM actuarien de manera coordinada. A partir d'aquest moment en endavant, els dos grups rebels passarien a actuar de manera coordinada contra el govern central, fins al punt de

⁸³ Jesús Díez Alcalde, «Panorama Geopolítico De Los Conflictos 2012», en *Darfur: El Conflicto Olvidado De Sudán* (Instituto Español de Estudios Estratégicos, 2013), pàg 207, <https://dialnet.unirioja.es/descarga/libro/528290/1.pdf>.

⁸⁴ United Nations, «Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the Secretary-General». pàg 40

⁸⁵ Daly, *Darfur's Sorrow: The Forgotten History of a Humanitarian Disaster*. pàg 1

⁸⁶ De Waal, «The Conflict in Darfur, Sudan: Background and Overview». pàg 16

⁸⁷ Daly, *Darfur's Sorrow: The Forgotten History of a Humanitarian Disaster*. pàg 280

⁸⁸ Flint y De Waal, *Darfur: A Short History of a Long War*. pàg 76

ser pràcticament indistingibles en l'àmbit militar,⁸⁹ tot i que mai no van arribar a formar una única organització. L'atac es va produir a les ciutats d'El Fasher i Nyala. A El Fasher, capital de Darfur Nord, l'objectiu principal fou la base aèria militar situada a l'aeroport. Els rebels van destruir cinc avions militars i dos helicòpters de combat, a més de capturar vehicles i armament. L'atac va provocar desenes de baixes entre les forces governamentals i, segons algunes fonts, prop de 75 soldats van perdre la vida.⁹⁰ El comandant de la base, el general Bushra Ismail, fou capturat per les forces rebels i posteriorment alliberat. Aquest episodi va representar la pèrdua més important per a la força aèria sudanesa fins aquell moment, a més d'evidenciar la capacitat operativa dels grups rebels.⁹¹ Durant els mesos següents, les ciutats de Kutum i Tinay serien atacades per les forces rebels, amb un balanç aproximat de 700 soldats morts i 300 presoners.⁹²

Davant d'aquesta escalada d'atacs i de la creixent capacitat operativa dels grups rebels, la resposta del govern central sudanès no va tardar a arribar. Després de l'atac del 25 d'abril, el govern d'Omar al-Bashir va optar per una estratègia que combinava l'acció directa de les Forces Armades Sudaneses (FAS), amb el suport de milícies locals aliades al govern central.

En aquest escenari, les anomenades milícies *Janjaweed* van adquirir un paper central. El terme Janjaweed, és un col·loquialisme àrab que es tradueix com a "*home (o dimoni) a cavall*."⁹³ Aquestes milícies estan formades majoritàriament per membres d'origen àrab i, per aquest motiu, sovint han estat descrites com a "*milícies àrabs*". Tanmateix, aquesta etiqueta pot resultar simplificadora i contribuir a la polarització, ja que no implica que totes les persones o comunitats d'origen àrab assentades al Sudan donin suport a aquestes milícies ni que formin part.⁹⁴ Diverses fonts assenyalen que les milícies Janjaweed actuen sota l'autoritat, o bé, amb el suport, la complicitat o la tolerància de l'Estat sudanès d'Omar al-Bashir, com quedaria evidenciat gràcies a les declaracions del Ministre d'Afers Exteriors quan va declarar "*El govern pot haver fet els ulls grossos davant les milícies. Això és cert. Perquè aquestes milícies estan atacant la rebel·lió*."⁹⁵ A més, de rebre suport estratègic, militar, econòmic i administratiu. En aquest context, en

⁸⁹ De Waal, «The Conflict in Darfur, Sudan: Background and Overview». pàg 49

⁹⁰ Alcalde, «Panorama Geopolítico De Los Conflictos 2012». pàg 208

⁹¹ De Waal, «The Conflict in Darfur, Sudan: Background and Overview». pàg 49

⁹² Daly, *Darfur's Sorrow: The Forgotten History of a Humanitarian Disaster*. pàg 281

⁹³ United Nations, «Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the Secretary-General». pàg 139

⁹⁴ Ibid pàg 34

⁹⁵ Ibid pàg 38

nombroses ocasions no han actuat de manera independent, sinó de forma coordinada amb les Forces Armades Sudaneses (FAS) i amb l'aviació militar. Aquesta cooperació reforça la idea d'una resposta estatal organitzada davant el moviment rebel i contribueix a difuminar la distinció entre actors regulars i irregulars en el conflicte.⁹⁶

La majoria de les víctimes han assenyalat que els principals responsables dels atacs han estat les milícies Janjaweed, i no les Forces Armades Sudaneses. La població civil de la regió del Darfur es va convertir en un objectiu específic, fet que va comportar que les accions violentes es dirigissin de manera deliberada i indiscriminada contra aquesta, provocant així l'assassinat massiu de milers de *darfurians*. Aquestes accions van incloure massacres, execucions, violacions i altres formes de violència sexual, tortures, segrestos, saqueig de béns, així com la destrucció intencionada de fonts d'aigua i l'incendi de pobles sencers. Com a conseqüència, aquests fets van provocar el desplaçament massiu de grans sectors de la població, tant dins de la regió del Darfur com cap al país veí, el Txad.⁹⁷ La comissió d'investigació va concloure que la intensitat de la violència i la gravetat de les atrocitats comeses en determinats pobles va generar un nivell de por tan elevat que fins i tot comunitats properes van fugir cap a zones més segures.

Els primers episodis de violència es poden situar l'any 2001; no obstant això, la intensificació dels atacs es va produir a partir del 2003, especialment després de l'atac del 25 d'abril a la base aèria militar d'El Fasher. Des de l'inici del conflicte, la violència es va dirigir principalment contra diverses tribus d'origen africà, com els Furs, Zaghawa, Masalit, Jebel i Aranga, entre d'altres.⁹⁸

⁹⁶ Ibid pàg 69

⁹⁷ Ibid pàg 59

⁹⁸ United Nations, «Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the Secretary-General». pàg 80

6. LA REMISSIÓ DE LA SITUACIÓ AL DARFUR A LA CORT PENAL INTERNACIONAL PER PART DEL CONSELL DE SEGURETAT I ACTUACIONS SUBSEGÜENTS

1. La Resolució 1593 i l'activació excepcional de la competència de la Cort

La situació del Darfur era tan greu que, el 2 d'abril de 2004, el Consell de Seguretat de les Nacions Unides va celebrar la seva primera sessió informativa sobre la situació a Darfur. Pocs dies després, el 7 d'abril de 2004, el Secretari General, Kofi Annan, va fer referència a la crisi del Darfur en el seu discurs davant la Comissió de Drets Humans.

Posteriorment, el 18 de setembre de 2004, el Consell de Seguretat va sol·licitar al Secretari General la creació d'una Comissió Internacional d'Investigació per examinar les denúncies d'atrocitats comeses a Darfur. L'informe d'aquesta Comissió va ser presentat davant el Consell el 16 de febrer de 2005. A partir d'aquestes conclusions, i davant la gravetat dels fets, el Consell de Seguretat, va adoptar la Resolució 1593, mitjançant la qual remetia la situació de Darfur a la Cort Penal Internacional. En aquesta resolució, el Consell afirma el següent:

*"Determinant que la situació al Sudan continua constituint una amenaça per a la pau i la seguretat internacionals,
Actuant en virtut del Capítol VII de la Carta de les Nacions Unides,
Decideix remetre la situació a Darfur des de l'1 de juliol de 2002 al Fiscal de la Cort Penal Internacional;"*⁹⁹

La Resolució 1593 va ser aprovada per una àmplia majoria del Consell de Seguretat, amb onze vots favorables, quatre abstencions i cap vot en contra. Aquest resultat és especialment rellevant perquè cap dels cinc membres permanents va exercir el dret de vet, malgrat les diferents posicions i opinions que mantenien respecte de la Cort. En aquest sentit, destaquen especialment les abstencions dels Estats Units i de la Xina, així com el vot favorable de Rússia.

⁹⁹ Nacions Unides, «Resolució 1593 (2005), Aprovada Pel Consell De Seguretat En La Seva 5158a Sessió, El 31 De Març De 2005.», *Nacions Unides Biblioteca Digital*, 31 de març de 2005, <https://digitallibrary.un.org/record/544817?v=pdf>

Des d'una perspectiva crítica, l'aprovació de la Resolució 1593 no pot entendre's únicament com una expressió de compromís amb la justícia penal internacional. El paràgraf sisè revela, precisament, els límits polítics d'aquest compromís. Tot i que el Consell de Seguretat remet la situació de Darfur a la CPI en nom de la lluita contra la impunitat davant de crims de caràcter internacional, la resolució restringeix l'abast de la jurisdicció de la Cort respecte dels nacionals d'Estat no part de l'Estatut de Roma. En altres paraules, si nacionals, funcionaris o personal militar de països com els Estats Units, la Xina o Rússia haguessin incorregut en responsabilitats penals dins del marc d'operacions al Sudan autoritzades pel Consell de Seguretat o per la Unió Africana, la Cort no hauria tingut competència per jutjar-los. És precisament aquesta reserva la que va permetre aprovar la Resolució 1593.¹⁰⁰

Aquesta Resolució és especialment rellevant perquè mostra la funció excepcional que pot exercir el Consell de Seguretat en relació amb la competència de la Cort Penal Internacional. Com s'ha exposat anteriorment, d'acord amb l'article 12 de l'Estatut de Roma, la CPI no hauria pogut conèixer del cas del Darfur, ja que el Sudan no era un Estat part i els presumptes responsables dels crims internacionals eren nacionals sudanesos. Tanmateix, l'article 13.b) preveu una excepció: el Consell de Seguretat, actuant en virtut del Capítol VII de la Carta de les Nacions Unides, pot remetre una situació al Fiscal de la CPI i activar així la competència de la Cort, encara que els fets s'hagin produït en el territori d'un Estat no part de l'Estatut de Roma i per nacionals d'aquell mateix Estat.¹⁰¹

Així doncs, tot i ser un òrgan eminentment polític; el Consell per primer cop en la història va activar la jurisdicció de la CPI respecte d'un Estat no part. És precisament aquesta relació entre aquests dos òrgans la que permet superar els límits competencials de la Cort, tot i que també posa de manifest que, en aquests casos, l'actuació de la Cort pot quedar profundament condicionada per la voluntat política dels membres del Consell.

¹⁰⁰ Ibid pàg 2

¹⁰¹ Nacions Unides, «Estatuto De Roma De La Corte Penal Internacional». pàg 11-12

2. La comunicació entre la Fiscalia i el Consell de Seguretat

A partir d'aquest moment, el fiscal de la Cort Penal Internacional, Luis Moreno Ocampo, va iniciar la investigació sobre la situació a Darfur. El 29 de juny de 2005, en compliment de la Resolució, va presentar davant del Consell de Seguretat la primera declaració sobre l'estat de la investigació. En aquesta primera declaració, el fiscal va informar el Consell de Seguretat sobre l'estat inicial d'aquesta i va posar especial èmfasi en el principi de complementarietat. Va assenyalar que l'avaluació sobre l'admissibilitat encara estava en curs i que, un cop seleccionats els casos concrets, la Fiscalia examinaria si aquests havien estat objecte d'investigacions o processos nacionals genuïns. Així mateix, va destacar que el suport de la comunitat internacional seria essencial per dur a terme la investigació i va indicar que, de moment, la cooperació del Govern del Sudan havia estat positiva.¹⁰²

Aquesta comunicació continuada entre la Fiscalia i el Consell de Seguretat s'ha d'analitzar, ja que resulta especialment rellevant si es té en compte que la investigació per part de la Fiscalia es desenvolupa en un context polític, humanitari i militar encara obert. En aquest sentit, el Consell continuava implicat en la gestió del conflicte, mitjançant les negociacions de pau amb el Govern del Sudan, la coordinació amb la Unió Africana i l'impuls de missions internacionals.

Per això, els informes periòdics del fiscal al Consell no poden entendre's únicament com un mecanisme formal d'informació, ni tampoc com una forma de subordinació de la CPI al Consell. Més aviat, aquesta comunicació es devia al fet que l'actuació de la Cort podia tenir conseqüències polítiques directes sobre el terreny. És a dir, una actuació de la Cort percebuda com excessivament agressiva o inoportuna podia provocar una reacció negativa per part del Govern del Sudan i, conseqüentment, dificultant la cooperació amb la Cort, l'accés de l'ajuda humanitària, la presència de missions internacionals o les negociacions de pau. En definitiva, la comunicació entre la Cort i el Consell permetia gestionar l'equilibri entre la necessitat de perseguir els responsables dels crims com la voluntat política del Consell d'evitar una major desestabilització del Darfur.

¹⁰² International Criminal Court, «Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court Mr. Luis Moreno Ocampo to the Security Council», *ICC Library*, 29 de juny de 2005, https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/NR/rdonlyres/9BE0F247-54C0-4972-812C-905FF4E7B8F4/0/LMO_UNSC_On_DARFUREN.pdf.

Continuant amb l'anàlisi de la relació entre la Cort i el Consell de Seguretat, un altre aspecte rellevant és que la intervenció del Consell, juntament amb la presència de la Missió de la Unió Africana al Sudan (AMIS), va contribuir a facilitar el desenvolupament de la investigació per part de l'Oficina de la Fiscalia d'una manera més segura, eficaç i ràpida. Aquesta cooperació també va posar de manifest la necessitat que el Consell donés un suport real i efectiu a l'AMIS. Especialment pel que fa a la protecció de testimonis i víctimes, ja que la seguretat d'aquestes persones era imprescindible per aprofundir en la investigació o garantir-ne l'efectivitat.

Aquesta idea queda clarament reflectida en el *Tercer Informe del Fiscal de la Cort Penal Internacional al Consell de Seguretat de les Nacions Unides en virtut de la Resolució 1593*, en què la Fiscalia assenyala la importància de la cooperació internacional:

*"Especialment en el context de proporcionar un sistema per a la protecció de testimonis i víctimes. La cooperació i l'assistència de la Unió Africana i de les Nacions Unides seran essencials per a qualsevol operació futura a Darfur; la seva absència constituirà un veritable impediment per al progrés ràpid de la investigació."*¹⁰³

3. Les pressions polítiques i l'article 16 de l'Estatut de Roma

No obstant això, la situació va començar a canviar a partir del 5 de juny de 2008. En una nova declaració davant del Consell de Seguretat, el fiscal Luis Moreno Ocampo va anunciar que el mes de juliol presentaria un segon cas davant dels jutges de la Cort Penal Internacional, arran de les noves proves obtingudes per l'Oficina de la Fiscalia respecte dels crims comesos contra les tribus Fur, Massalit i Zaghawa.¹⁰⁴

Al mateix temps, el fiscal va denunciar que el Govern del Sudan no estava complint les obligacions derivades de la Resolució 1593 i que les autoritats de Jartum continuaven negant la

¹⁰³ International Criminal Court, «Third Report of the Prosecutor of the International Criminal Court to the UN Security Council Pursuant to UNSCR 1593», *International Criminal Court*, 14 de juny de 2006, https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/NR/rdonlyres/E61D7F34-7D21-44B9-8840-53B254172AF7/0/OTP_ReportUNSC_3Darfur_English.pdf.

¹⁰⁴ International Criminal Court, «Statement to the United Nations Security Council Pursuant to UNSCR 1593 (2005)», *International Criminal Court*, 5 de juny de 2008, https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/NR/rdonlyres/6F6125D9-7510-4F02-A9D6-B895DB58737B/276922/ICC_OTPST20080605ENG.pdf.

jurisdicció de la CPI. Aquesta intervenció ja deixava entreveure una de les principals debilitats de la relació entre la Cort i el Consell de Seguretat: aquest òrgan havia permès activar la competència de la Cort, però no estava aconseguint garantir la cooperació per part del Govern del Sudan. Per aquest motiu, Luis Moreno Ocampo va reclamar una implicació més elevada per part del Consell i dels Estats amb vincles estrets amb el Sudan, afirmant que podien fer més del que estaven fent per tal de portar justícia als darfurians i al poble sudanès.

Complint el que havia anunciat davant del Consell de Seguretat, el 14 de juliol de 2008 el fiscal Luis Moreno Ocampo va presentar davant els jutges de la Cort Penal Internacional una sol·licitud d'ordre de detenció contra el president Omar Hassan al-Bashir, per la seva presumpta responsabilitat en crims de genocidi, crims contra la humanitat i crims de guerra al Darfur.¹⁰⁵

Com a resposta a aquesta actuació, el Govern del Sudan va iniciar una estratègia política i diplomàtica, tant en l'àmbit intern com internacional, amb l'objectiu de paralitzar la sol·licitud del fiscal. Aquesta estratègia va comptar amb el suport de la Lliga Àrab i de diversos Estats membres de la Unió Africana, que en conjunt, van pressionar el Consell de Seguretat perquè suspengués el procediment de la Cort mitjançant l'ús de l'article 16 de l'Estatut de Roma.

Aquest episodi resulta especialment rellevant per continuar amb l'anàlisi de la relació entre la Cort i el Consell, ja que l'article 16 conté un dels límits més importants respecte de la independència pràctica de la CPI. Encara que la Cort sigui formalment una institució judicial independent, aquest precepte permet que un òrgan eminentment polític, com el Consell de Seguretat, pugui suspendre temporalment una investigació o un procediment judicial de la Cort durant dotze mesos. A més, aquesta suspensió pot ser renovada per períodes successius de dotze mesos, sense que l'Estatut de Roma estableixi cap límit màxim de renovacions.

"Suspensió de la investigació o l'enjudiciament"

¹⁰⁵ International Criminal Court, «Pre-Trial Chamber I Situation in Darfur, Sudan», *International Criminal Court*, 14 de juliol de 2008, https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RelatedRecords/CR2008_04753.PDF.

En cas que el Consell de Seguretat, de conformitat amb una resolució aprovada d'acord amb el que disposa el Capítol VII de la Carta de les Nacions Unides, demani a la Cort que no iniciï o que suspengui per un termini de dotze mesos la recerca o l'enjudiciament que hagi iniciat, la Cort procedirà a aquesta suspensió; la petició podrà ser renovada pel Consell de Seguretat en les mateixes condicions."¹⁰⁶

Aquesta previsió resulta especialment problemàtica des d'una perspectiva jurídica, ja que permet que un òrgan de caràcter polític pugui paralitzar de manera reiterada l'actuació d'un òrgan judicial independent. En conseqüència, si existís la voluntat política suficient dins del Consell, l'aplicació reiterada de l'article 16 podria bloquejar de facto l'actuació de la Cort i buidar-la de la seva funció principal: enjudiciar els presumptes responsables dels crims internacionals més greus.

4. Les ordres de detenció contra Al-Bashir i el problema de la seva execució

Per sort, el Consell de Seguretat no va cedir a les pressions polítiques i diplomàtiques exercides pel Govern del Sudan, la Lliga Àrab i diversos Estats membres de la Unió Africana. Aquesta manca d'intervenció per part del Consell va permetre que el procediment davant de la Cort continués el seu curs i que la Sala de Qüestions Preliminars I examinés la sol·licitud presentada per la Fiscalia el 14 de juliol de 2008.

En aquest context, el 4 de març de 2009, la Sala de Qüestions Preliminars I va emetre la primera ordre de detenció contra Omar al-Bashir, per la seva presumpta responsabilitat en crims de guerra i crims contra la humanitat comesos a Darfur.¹⁰⁷ En aquesta primera decisió, però, la Sala no va incloure càrrecs relatius al crim de genocidi. Davant d'això, el 6 de juliol de 2009 la Fiscalia va recórrer la decisió davant la Sala d'Apel·lacions.¹⁰⁸ El 3 de febrer de 2010, aquesta va ordenar a la Sala de Qüestions Preliminars I que tornés a examinar si existien motius raonables per incloure el crim de genocidi. Finalment, el 12 de juliol de 2010, d'acord amb el criteri fixat

¹⁰⁶ Nacions Unides, «Estatuto De Roma De La Corte Penal Internacional» pàg 14

¹⁰⁷ International Criminal Court, «Warrant of Arrest for Omar Hassan Ahmad Al Bashir», *International Criminal Court*, 4 de març de 2009, https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2009_01514.PDF.

¹⁰⁸ International Criminal Court, «Prosecution Document in Support of Appeal Against the "Decision on the Prosecution's Application for a Warrant of Arrest Against Omar Hassan Ahmad Al Bashir"», *International Criminal Court*, 6 de juliol de 2009, https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2009_04962.PDF.

per la Sala d'Apel·lacions, la Sala de Qüestions Preliminars I va emetre una segona ordre de detenció contra Al-Bashir, aquesta vegada incloent tres càrrecs de genocidi contra els grups Fur, Massalit i Zaghawa.¹⁰⁹

Aquest desenvolupament resulta especialment rellevant perquè mostra que, malgrat les pressions polítiques existents, el Consell de Seguretat no va paralitzar l'actuació judicial de la CPI. Això va permetre que la Cort avancés fins a dictar dues ordres de detenció contra un cap d'Estat en exercici, fet que constitueix una fita històrica dins de la justícia penal internacional. Ara bé, aquesta fita va tenir un abast limitat: com s'analitzarà a continuació, l'emissió de les ordres de detenció no va comportar necessàriament la seva execució efectiva.

Més de quinze anys després de la primera ordre emesa per la Sala de Qüestions Preliminars I, Omar al-Bashir continua sense haver estat entregat a la Cort Penal Internacional, ni es troba sota la seva custòdia. Aquesta manca d'execució ha impedit que el procediment judicial avanci més enllà de la fase preliminar.

És precisament en aquest punt on l'anàlisi de la relació entre la Cort Penal Internacional i el Consell de Seguretat pren més rellevància. La manca de detenció d'Al-Bashir evidencia que l'efectivitat de la CPI no depèn exclusivament de la seva capacitat per exercir jurisdicció o per dictar ordres de detenció, sinó que va més enllà, també depèn de l'existència de mecanismes polítics i operatius que permetin executar-les. En aquest sentit, la cooperació del Consell de Seguretat resultava essencial.

Aquesta cooperació era especialment necessària perquè la Cort no disposa de mecanismes propis d'execució. La CPI pot investigar, formular acusacions i dictar ordres de detenció, però no compta amb una força policial pròpia capaç d'executar-les directament. Per aquest motiu, l'efectivitat de les seves decisions depèn, en gran mesura, de la cooperació dels Estats i, en els casos remesos pel Consell de Seguretat, del suport polític i operatiu d'aquest òrgan.

¹⁰⁹ International Criminal Court, «Second Decision on the Prosecution's Application for a Warrant of Arrest», *International Criminal Court*, 12 de juliol de 2010, https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2010_04826.PDF.

5. Altres vies d'actuació del Consell davant la manca d'execució

Aquesta cooperació s'hauria pogut articular, en primer lloc, a través de l'Operació Híbrida de les Nacions Unides i la Unió Africana a Darfur (UNAMID). Aquesta operació va ser creada pel Consell de Seguretat mitjançant la Resolució 1769, aprovada el 31 de juliol de 2007, amb un mandat centrat principalment en la protecció de civils, el suport a l'accés humanitari i la promoció de la pau i dels drets humans a Darfur.¹¹⁰

Aquest fet resulta especialment rellevant si es té en compte el context del conflicte i la comunicació constant entre la Fiscalia i el Consell. En aquest escenari, resulta qüestionable que el mandat d'UNAMID no incorporés mai cap previsió expressa que permetés als cascos blaus practicar detencions en relació amb les ordres dictades per la CPI. Aquesta absència és encara més significativa si es considera que no existia una impossibilitat jurídica absoluta perquè una operació de manteniment de la pau pogués disposar d'aquest tipus de facultats.

De fet, anys més tard, el Consell va aprovar la Resolució 2217 (2015), relativa a la Missió de les Nacions Unides a la República Centreafricana (MINUSCA), en què el paràgraf 32 f) i) autoritzava als cascos blaus sota la mesura d'adopció de mesures urgents per "arrestar i detenir" persones amb l'objectiu de mantenir l'ordre públic bàsic i combatre la impunitat. Ara bé, aquesta autorització es configurava de manera excepcional, temporal i limitada, en altres paraules, només podia exercir-se dins les capacitats i zones de desplegament de la missió, a petició formal de les autoritats de transició i en zones on les forces de seguretat o les autoritats judicials nacionals no estiguessin presents o operatives:

i) Continuar adoptant, dins dels límits de les seves capacitats i de les seves zones de desplegament, a petició formal de les Autoritats de Transició i en aquelles zones on les forces de seguretat nacionals o les autoritats judicials no estiguin presents o operatives, mesures temporals urgents de caràcter excepcional [...]. Aquestes mesures hauran de tenir un abast limitat, estar delimitades temporalment i ser coherents amb els objectius

¹¹⁰ Nacions Unides, «Resolució 1769 (2007) Aprovada Pel Consell De Seguretat En La Seva 5727a Sessió, Celebrada El 31 De juliol De 2007», *Nacions Unides*, 31 de juliol de 2007, [https://docs.un.org/es/S/RES/1769\(2007\)](https://docs.un.org/es/S/RES/1769(2007)).

establerts als paràgrafs 32.a) a 32.e) i 33.a), amb la finalitat d'arrestar i detenir persones per mantenir l'ordre públic bàsic i combatre la impunitat."¹¹¹

Es podria entendre que, en un moment inicial, UNAMID no contemplés aquesta possibilitat. Tanmateix, aquesta omisió es va mantenir en les successives renovacions del seu mandat. Ni la Resolució 1828, aprovada el 31 de juliol de 2008, ni la Resolució 1935, aprovada el 30 de juliol de 2010, van incorporar una autorització expressa per tal que l'operació pogués executar les ordres de detenció emeses per la Cort, malgrat que la Fiscalia havia comunicat reiteradament al Consell l'incompliment del Govern sudanès de les obligacions derivades de la Resolució 1593. Per tant, el problema en el cas de Darfur no era que els cascos blaus no poguessin, per naturalesa, practicar detencions, sinó que el mandat d'UNAMID no els va atribuir mai aquesta competència.

Tot i això, aquesta qüestió també s'ha d'analitzar tenint en compte els límits polítics i operatius propis de les missions de manteniment de la pau. Segons la doctrina de les Nacions Unides, aquestes operacions es despleguen amb el consentiment de les principals parts del conflicte, ja que aquest consentiment proporciona a la missió la llibertat d'acció política i física necessària per complir el seu mandat. En absència d'aquest consentiment, una operació de pau corre el risc de convertir-se en part del conflicte i d'allunyar-se de la seva funció pròpia de manteniment de la pau.¹¹²

Aplicat al cas de Darfur, això permet entendre per què el Consell de Seguretat podia ser reticent a incorporar en el mandat d'UNAMID una facultat expressa de detenció d'Omar al-Bashir o altres persones contra les quals la CPI hagués dictat una ordre de detenció. Un mandat d'aquest tipus probablement hauria estat percebut pel Govern del Sudan com una amenaça directa i podria haver comportat el rebuig del desplegament de l'operació o, com a mínim, una restricció greu de la seva llibertat d'actuació sobre el terreny.

Per tant, l'absència d'un mandat d'arrest no responia necessàriament a una impossibilitat jurídica absoluta, sinó a una decisió política i operativa del Consell de Seguretat. Aquest òrgan podia

¹¹¹ Nacions Unides, «Resolució 2217 (2015) Adoptada Pel Consell De Seguretat En La Seva 7434a Reunió, El 28 d'abril De 2015», *Nacions Unides*, 28 d'abril de 2015, <https://www.refworld.org/es/leg/resol/csonu/2015/104988>

¹¹² Nacions Unides Departament d'operacions de manteniment de la pau, «Nacions Unides Operacions De Manteniment De La Pau Principis I Directrius», *Nacions Unides* (United Nations, 2008), https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/capstone_eng_0.pdf

haver optat per un mandat més robust o per mesures coercitives addicionals contra el Sudan, però fer-ho hauria pogut posar en risc la viabilitat d'UNAMID, la cooperació mínima del Govern sudanès i l'accés humanitari a Darfur.

Ara bé, fins i tot acceptant que la incorporació d'un mandat d'arrest a UNAMID podia haver estat políticament i operativament complexa, aquesta no era l'única via d'actuació possible.

En segon lloc, el Consell de Seguretat també hauria pogut adoptar mesures coercitives addicionals contra el Sudan en virtut del Capítol VII de la Carta de les Nacions Unides. En concret, hauria pogut aprovar una resolució exigint de manera expressa la detenció i entrega d'Omar al-Bashir a la CPI, vinculant l'incompliment d'aquesta obligació a sancions econòmiques, diplomàtiques o individuals, en la lògica de l'article 41 de la Carta.¹¹³

Aquesta possibilitat resulta encara més rellevant si es té en compte que la CPI va informar en diverses ocasions el Consell de Seguretat i a l'Assemblea dels Estats Parts sobre la manca de cooperació en la detenció i entrega d'Al-Bashir. Per exemple, el 27 d'agost de 2010, la Sala de Qüestions Preliminars I va informar el Consell de la visita d'Al-Bashir a Kenya. Posteriorment, la CPI també va posar en coneixement del Consell altres incompliments, tant per part d'Estats que no van procedir a la seva detenció, com per part del Sudan, que continuava sense executar les ordres de detenció.

En tercer lloc, si les mesures coercitives previstes a l'article 41 haguessin resultat insuficients, i el Consell hagués considerat que la permanència d'Omar al-Bashir en llibertat contribuïa a la continuació dels crims internacionals, i en conseqüència, a l'agreujament de la situació al Darfur, hauria pogut plantejar una resposta més robusta sota la lògica de l'article 42 de la Carta. Aquesta via hauria permès l'actuació directa de forces internacionals sobre el terreny, no amb la finalitat autònoma de "*detenir una persona*", sinó com a mesura necessària per mantenir o restablir la pau i la seguretat internacionals.¹¹⁴

¹¹³ Nacions Unides, «Carta de les Nacions Unides», *Nacions Unides*, 26 de juny de 1945, <https://www.un.org/es/about-us/un-charter/full-text>.

¹¹⁴ Nacions Unides, «Carta de les Nacions Unides».

6. Balanç crític de la la intervenció del Consell de Seguretat en el procediment davant la Cort Penal Internacional

En definitiva, el cas d'Omar al-Bashir posa de manifest els límits estructurals de la intervenció del Consell de Seguretat en el procediment davant la Cort Penal Internacional. D'una banda, la intervenció del Consell mitjançant la Resolució 1593 va permetre superar els límits ordinaris de la competència de la CPI i activar la seva jurisdicció respecte d'un Estat no part de l'Estatut de Roma. En aquest sentit, la relació entre ambdós òrgans va resultar essencial per obrir la via a la persecució penal dels crims internacionals comesos al Darfur i per avançar en la lluita contra la impunitat.

Tanmateix, aquesta intervenció també va evidenciar les seves principals debilitats. El Consell de Seguretat no va suspendre el procediment de la Cort malgrat les pressions polítiques rebudes, però tampoc va adoptar prou mesures per garantir l'execució efectiva de les ordres de detenció. Ni el mandat d'UNAMID va incorporar una facultat expressa d'arrest, ni es van activar mesures coercitives prou contundents en la lògica de l'article 41 i, eventualment, una resposta més robusta vinculada a l'article 42 de la Carta de les Nacions Unides, malgrat la manca reiterada de cooperació per part del Govern sudanès.

En resum, el cas del Darfur demostra que l'activació de la competència de la Cort per part del Consell pot constituir un avenç important en la lluita contra la impunitat, però resulta insuficient si no va acompanyada de mesures reals de cooperació, pressió i execució per part del Consell. Aquesta exigència és especialment rellevant si es té en compte que la Cort no disposa de mecanismes propis d'execució, ni d'una força policial capaç de fer complir directament les seves decisions.

7. CONCLUSIONS

Arribats al final d'aquest treball, cal reprendre la pregunta d'investigació plantejada inicialment: *fins a quin punt la intervenció del Consell de Seguretat en el procediment davant la Cort Penal Internacional constitueix un mecanisme efectiu per a la persecució de crims internacionals, a la llum del cas del conflicte del Darfur, Sudan?* Per donar resposta a aquesta qüestió, el treball dona un recorregut progressiu: en primer lloc, s'han examinat els antecedents històrics que van conduir a la creació d'una jurisdicció penal internacional permanent; en segon lloc, s'ha analitzat l'estructura i el règim competencial de la CPI; posteriorment s'ha contextualitzat històricament i políticament el conflicte del Sudan i, finalment, s'ha estudiat la intervenció del Consell de Seguretat en el procediment davant la Cort Penal Internacional a partir del cas concret d'Omar al-Bashir.

La primera conclusió que es pot extreure és que la creació de la Cort Penal Internacional representa un avenç fonamental en l'evolució de la justícia penal internacional. Els antecedents històrics analitzats mostren que, durant dècades, la persecució dels crims internacionals va dependre de tribunals *ad hoc*, de solucions puntuals o de la voluntat política dels Estats vencedors o de la comunitat internacional en un moment determinat. En aquest sentit, l'Estatut de Roma va suposar un canvi qualitatiu important, ja que va establir una institució permanent independent amb competència per jutjar persones físiques presumptament responsables dels crims més greus de transcendència internacional. Tanmateix, aquesta competència no és absoluta, sinó que es troba condicionada per criteris materials, temporals, personals i territorials, així com pel principi de complementarietat.

La segona conclusió és que la intervenció del Consell de Seguretat pot tenir una funció decisiva per superar alguns dels límits ordinaris de competència de la CPI. El cas del Darfur ho demostra clarament. Atès que el Sudan no era Estat part de l'Estatut de Roma i els presumptes responsables dels crims eren nacionals sudanesos, la Cort no hauria pogut exercir la seva competència d'acord amb les vies ordinàries previstes a l'article 12 de l'Estatut. La Resolució 1593, adoptada pel Consell de Seguretat en virtut del Capítol VII de la Carta de les Nacions Unides, va permetre l'activació de l'article 13.b) de l'Estatut de Roma i remetre la situació del Darfur al Fiscal de la CPI. Des d'aquesta perspectiva, la relació entre la Cort i el Consell va

actuar com un mecanisme jurídicament eficaç per ampliar l'abast competencial de la Cort i obrir la via a la investigació de crims internacionals comesos en el territori d'un Estat no part.

No obstant això, aquesta mateixa resolució també posa de manifest que la intervenció del Consell de Seguretat no és neutra ni exclusivament jurídica, sinó que està profundament condicionada per factors polítics. El paràgraf sisè de la Resolució 1593 n'és un exemple especialment significatiu, ja que limita la jurisdicció de la CPI respecte dels nacionals d'Estats no part que participessin en operacions al Sudan autoritzades pel Consell de Seguretat o per la Unió Africana. Aquesta previsió evidencia que la remissió del Darfur a la Cort no va ser només el resultat d'un compromís abstracte amb la justícia penal internacional, sinó també el resultat d'un equilibri entre els diferents interessos polítics dels membres del Consell.

La tercera conclusió és que la relació entre la Fiscalia de la CPI i el Consell de Seguretat es va desenvolupar en un espai de tensió constant entre justícia i política. Els informes periòdics del fiscal al Consell no poden entendre's únicament com un mecanisme formal d'informació, sinó com una expressió de la necessitat de coordinar l'actuació judicial de la Cort amb un context polític, humanitari i militar encara viu. Aquesta comunicació mostrava que l'actuació de la CPI podia tenir efectes sobre el terreny, especialment en relació amb la cooperació del Govern sudanès, l'accés humanitari, la protecció de víctimes i testimonis i les negociacions de pau. Això confirma que, en casos remesos pel Consell de Seguretat, la Cort no actua en un buit institucional, sinó dins d'un escenari polític més ampli i complex.

La quarta conclusió és que l'article 16 de l'Estatut de Roma constitueix un dels punts més delicats d'aquesta relació institucional. La possibilitat que el Consell de Seguretat pugui suspendre una investigació o un procediment de la Cort durant dotze mesos, amb la possibilitat de renovacions indefinides, mostra fins a quin punt l'actuació de la Cort pot quedar condicionada per la voluntat política d'un òrgan de naturalesa no judicial. En el cas d'Al-Bashir, el Consell no va cedir a les pressions del Govern del Sudan, de la Lliga Àrab i de diversos Estats membres de la Unió Africana per suspendre el procediment. Aquest fet va permetre que la Cort continués actuant i que posteriorment s'emetessin dues ordres de detenció contra Omar al-Bashir. Tanmateix, el simple fet que aquesta possibilitat existeixi revela una tensió estructural entre la independència formal de la CPI i la influència política que el Consell pot exercir sobre el seu funcionament.

La cinquena conclusió, i probablement la més rellevant del treball, és que l'activació de la competència de la CPI no garanteix per si sola l'efectivitat de la justícia penal internacional. El cas d'Omar al-Bashir mostra amb claredat aquesta limitació. Malgrat que la Cort va dictar dues ordres de detenció contra un cap d'Estat en exercici, Al-Bashir continua sense haver estat entregat a la CPI ni es troba sota la seva custòdia. Això ha impedit que el procediment avanci més enllà de la fase preliminar. Per tant, el problema no es troba en la inexistència d'una resposta judicial, sinó en la manca d'execució efectiva.

Aquesta manca d'execució evidencia una limitació estructural de la CPI: la Cort no disposa d'una força policial pròpia ni de mecanismes autònoms per executar les seves decisions. Pot investigar, formular acusacions i dictar ordres de detenció, però depèn necessàriament de la cooperació dels Estats per fer-les efectives. En els casos remesos pel Consell de Seguretat, aquesta dependència adquireix una dimensió encara més important, ja que és precisament el Consell qui activa la competència de la Cort respecte d'un Estat no part i, per tant, qui hauria d'assumir un paper més actiu en la garantia de l'efectivitat pràctica d'aquesta remissió.

La sisena conclusió és que el Consell de Seguretat disposava de diverses vies per reforçar l'execució de les ordres de detenció, però no les va desenvolupar de manera suficient ni eficient. D'una banda, hauria pogut incorporar en el mandat d'UNAMID una facultat expressa per cooperar en l'execució de les ordres dictades per la CPI. La comparació amb MINUSCA demostra que no existia una impossibilitat jurídica absoluta perquè una missió de pau disposés de facultats de detenció, sempre que aquestes fossin previstes de manera clara, temporal, excepcional i delimitada en el mandat. D'altra banda, el Consell també hauria pogut adoptar mesures coercitives sota la lògica de l'article 41 de la Carta, com sancions econòmiques, diplomàtiques o individuals davant la manca reiterada de cooperació del Sudan. Finalment, en un escenari més extrem, si les mesures anteriors haguessin resultat insuficients i la permanència d'Al-Bashir fora de la custòdia de la Cort s'hagués considerat una amenaça per a la pau i la seguretat internacionals, es podria haver plantejat una resposta més robusta sota la lògica de l'article 42.

Ara bé, també cal reconèixer que aquestes opcions presentaven límits polítics i operatius importants. En particular, la incorporació d'un mandat d'arrest a UNAMID hauria pogut posar en

risc el consentiment mínim del Govern del Sudan, la llibertat d'actuació de la missió sobre el terreny i l'accés humanitari a Darfur. Aquesta consideració impedeix reduir l'anàlisi a una simple manca de voluntat del Consell. El cas mostra, més aviat, una tensió difícil de resoldre entre dues prioritats: d'una banda, garantir l'efectivitat de la justícia penal internacional; de l'altra, preservar la viabilitat política i operativa d'una missió de manteniment de la pau en un context de conflicte obert.

En relació amb la hipòtesi inicial, aquesta pot considerar-se substancialment confirmada. La intervenció del Consell de Seguretat en el procediment davant la Cort Penal Internacional constitueix, efectivament, un avenç significatiu en l'ampliació de la competència de la Cort, ja que permet que aquesta actuï en situacions que, d'acord amb les regles ordinàries de jurisdicció, quedarien fora del seu abast. Tanmateix, el cas de Darfur demostra que aquesta intervenció té una efectivitat pràctica molt limitada quan no va acompanyada de mecanismes reals de cooperació, pressió i execució. En altres paraules, la relació és eficaç en el moment d'activar la competència de la Cort, però resulta insuficient en el moment de garantir l'execució de les seves decisions.

Així doncs, la resposta a la pregunta d'investigació ha de ser necessàriament matisada. La intervenció del Consell de Seguretat en el procediment davant la Cort Penal Internacional pot ser un mecanisme efectiu per iniciar la persecució de crims internacionals, especialment quan permet superar els límits competencials derivats de la no ratificació de l'Estatut de Roma per part d'un Estat. No obstant això, aquesta intervenció no pot considerar-se plenament efectiva si l'actuació del Consell només es limita a remetre la situació a la Cort i no l'acompanya de mesures suficients per garantir la cooperació estatal i l'execució de les ordres judicials. El cas del Darfur mostra, per tant, una efectivitat parcial: forta en el pla jurisdiccional, però feble en el pla executiu.

Finalment, cal assenyalar que aquest treball deixa obertes algunes qüestions que podrien ser objecte de futures investigacions. En primer lloc, no s'ha analitzat en profunditat la responsabilitat penal concreta d'Omar al-Bashir ni el contingut material de les acusacions, ja que l'objectiu del treball no era valorar la decisió de la CPI, sinó la intervenció del Consell de Seguretat en el procediment davant la Cort Penal Internacional. En segon lloc, tampoc s'ha dut a terme una comparació exhaustiva amb altres remissions del Consell, com el cas de Líbia, que

podria permetre valorar si els límits observats al cas del Darfur es repeteixen en altres contextos. En tercer lloc, queda oberta la qüestió de com reformar o millorar els mecanismes de cooperació entre la Cort Penal Internacional, els Estats i el Consell de Seguretat per evitar que les ordres de detenció quedin sense efecte.

En definitiva, el cas del Darfur posa de manifest tant el potencial com les limitacions de la justícia penal internacional contemporània. La intervenció del Consell de Seguretat va permetre que la Cort actués davant d'uns crims d'una gravetat extrema comesos en un Estat no part de l'Estatut de Roma. Però la manca d'execució de les ordres de detenció contra Omar al-Bashir evidencia que la lluita contra la impunitat no depèn únicament de l'existència d'un tribunal internacional, sinó també de la voluntat política i de la cooperació efectiva entre els Estats, el Consell de Seguretat i la Cort Penal Internacional. El cas del Darfur confirma que tant la intervenció com la relació entre aquests dos òrgans son necessàries, però no suficients, en altres paraules, poden obrir la porta a la justícia, però no garanteixen, per si soles, que aquesta justícia arribi a fer-se efectiva.

Fins que Omar al-Bashir no sigui entregat a la custòdia de la Cort Penal Internacional, totes les víctimes i el poble darfurí en conjunt continuaran esperant que la promesa de justícia internacional es converteixi, finalment, en una realitat.

8. BIBLIOGRAFIA

- Abass, Ademola. «The Competence of the Security Council to Terminate the Jurisdiction of the International Criminal Court». *Texas International Law Journal* 40 (2003): 263-98.
<https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/tlj40&i=273>.
- «About the Court». International Criminal Court, s. f. <https://www.icc-cpi.int/about/the-court>.
- Al Sherbini. «Grim Harvest of Bashir's Long Islamist Rule». *Gulf News*, 14 de desembre de 2019.
<https://gulfnews.com/world/mena/grim-harvest-of-bashirs-long-islamist-rule-1.68484081>.
- Alcalde, Jesús Díez. «Olvidado Darfur: Un Conflicto Abierto En El Sahel Sudanés». *El Orden Mundial*, 10 de juny de 2016.
<https://elordenmundial.com/olvidado-darfur-conflicto-abierto-sahel-sudanes/>.
- Alcalde, Jesús Díez. «Panorama Geopolítico De Los Conflictos 2012». En *Darfur: El Conflicto Olvidado De Sudán*, 205-32. Instituto Español de Estudios Estratégicos, 2013.
<https://dialnet.unirioja.es/descarga/libro/528290/1.pdf>.
- Ambos, Kai. *Rome Statute of the International Criminal Court: Article-By-Article Commentary*. Bloomsbury Publishing, 2021.
- Ambos, Kai, y Lucas Tassara. *El Crimen De Agresión Después De Kampala*. Editorial Dykinson, 2011. <https://elibro-net.sire.ub.edu/es/ereader/craiub/42386>.
- Armada, Jordi. «La Población Civil: Víctima Principal De Las Guerras». *Anuario Internacional CIDOB*, 2025.
https://www.cidob.org/sites/default/files/2025-11/211-213_APUNTE_JORDI%20ARMA%20DANS.pdf.
- Asamblea General de Naciones Unidas. «Definició de l'agressió». Naciones Unidas, 14 de desembre de 1974. [https://docs.un.org/es/A/RES/3314\(XXIX\)](https://docs.un.org/es/A/RES/3314(XXIX)).
- Asamblea General de las Naciones Unidas. «Convenció Per a la Prevenció I La Sanció Del Delicte De Genocidi». *Naciones Unidas*, 9 de desembre de 1948.
<https://www.ohchr.org/es/instruments-mechanisms/instruments/convention-prevention-and-punishment-crime-genocide>.
- Asamblea General de Naciones Unidas. «Responsabilitat penal internacional de les persones i entitats dedicades al tràfic il·lícit d'estupefaents a través de les fronteres nacionals i altres

- activitats criminals transnacionals: establiment d'un tribunal penal internacional amb jurisdicció sobre aquests delictes: projecte de resolució». Nations Unides, 17 de novembre de 1989. <https://digitallibrary.un.org/record/80124?v=pdf>.
- Bassiouni, M. Cherif. *International Criminal Law: Sources, Subjects and Contents*. 3.ª ed., 2008. https://research-ebsco-com.leidenuniv.idm.oclc.org/c/5ntpxs/ebook-viewer/pdf/zvecuh7kur/page/pp_iv?location=https%253A%252F%252Fresearch-ebsco-com.leidenuniv.idm.oclc.org%252Fsearch%252Fdetails%252Fzvecuh7kur%253Fdb%253De000xww.
- Bassiouni, M. Cherif. «Establishing an International Criminal Court: Historical Survey Nuremberg and the Rule of Law: A Fifty-Year Verdict». *Military Law Review*, 1994, 49-63. <https://heinonline.org/HOL/PDFsearchable?handle=hein.journals/milrv149&collection=journals&ion=12&id=59&print=section&ioncount=1&ext=.pdf&nocover=&grab=L776279942&uname=law.leidenuniv.nl>.
- Bassiouni, M. Cherif. «From Versailles to Rwanda in Seventy-Five Years: The Need to Establish a Permanent International Criminal Court.» *Harvard Human Rights Journal* 10 (1995): 11-62. <https://scispace.com/pdf/from-versailles-to-rwanda-in-seventy-five-years-the-need-to-nhu-pcwdm74.pdf>.
- Bussac, Pablo Muyo. «La jurisdicción de la corte penal internacional.» Trabajo fin de grado, Universidad Complutense de Madrid, 2019. <https://docta.ucm.es/rest/api/core/bitstreams/31ca9dad-7dfc-4a80-9843-534c170092d8/content>.
- Cakmak, Cenap. «"Historical Background: Evolution of the International Criminal Law, Individual Criminal Accountability and the Idea of a Permanent International Court»». *Human Rights & Human Welfare* 6, n.º 52 (2006). <https://digitalcommons.du.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1199&context=hrhw>.
- Campos, Augusto Hernández. «Avance Del Derecho Penal Internacional : La Creación De La Corte Penal Internacional». *Actualidad Internacional* 5, n.º 11 (1997): 103-28. <https://revistas.pucp.edu.pe/index.php/agendainternacional/article/view/7205/7408>.

- Collantes, Jorge Luis. «El Impacto Del Estatuto De Roma En La Jurisdicción Sobre Crímenes Internacionales». *Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminología*, 2001, 1-23.
https://revistacriminologia.com/04/recpc_04-07.pdf.
- Comissió de Dret Internacional. «Projecte De Codi De Delictes Contra La Pau I La Seguretat De La Humanitat». Naciones Unidas, 7 de juny de 1951.
https://legal.un.org/ilc/documentation/spanish/a_cn4_448.pdf.
- «Comprendiendo La Corte Penal Internacional». International Criminal Court, s. f.
<https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2024-08/Comprendiendo-la-CPI.pdf>.
- Human Rights Watch. «Costa De Marfil: Los Jueces De La CPI Dan Visto Bueno a Investigación», 22 d'octubre de 2020.
<https://www.hrw.org/es/news/2011/10/03/costa-de-marfil-los-jueces-de-la-cpi-dan-visto-bueno-investigacion>.
- Daly, M. W. *Darfur's Sorrow: The Forgotten History of a Humanitarian Disaster*. Cambridge University Press, 2010.
- De Waal, Alex. «The Conflict in Darfur, Sudan: Background and Overview». *Fletcher School Of Law And Diplomacy*, febrer de 2022, 1-68.
<https://worldpeacefoundation.org/wp-content/uploads/2024/04/AdW-expert-witness-statement-DF-for-ICC.pdf>.
- Delgado, María Isabel Lirola, y Magdalena Martín Martínez. *La Corte Penal Internacional: Justicia Versus Impunidad*. Vol. 307, 2001.
- Einarsen, Terje. «New Frontiers of International Criminal Law: Towards a Concept of Universal Crimes». *Bergen Journal Of Criminal Law And Criminal Justice* 1, n.º 1 (2013): 1-21.
<https://boap.uib.no/index.php/BJCLCJ/article/view/520/524>.
- Estats Units, Francia, Gran Bretanya, y Unió Soviètica. «Acuerdo De Londres Para El Establecimiento De Un Tribunal Militar Internacional», 8 d'agost de 1945.
https://www.almendron.com/blog/wp-content/images/2015/01/Acuerdo_Londres_8_Agosto_1945.pdf.
- Flint, Julie, y Alex De Waal. *Darfur: A Short History of a Long War*, 2004.
<https://www.rahs-open-lid.com/wp-content/uploads/2024/02/DARFUR -A-SHORT-HISTORY-OF-A-LONG-WAR.-JULIE-FLINT-4.-impression.-London-2007.pdf>.

Francia, Gran Bretanya, y Rússia. «Declaración De La Triple Entente», maig de 1915.

https://www.armenian-genocide.org/Affirmation.745/current_category.225/affirmation_detail.html.

Goldstone, Richard J. «The International Criminal Court Origins, Challenges and Desirable Reforms to Strengthen It». En *Global Governance and International Cooperation*, 372-88, 2024.

<https://www.taylorfrancis.com/reader/download/85cab94a-7a21-4b8e-9438-f36b024faa77/chapter/pdf?context=ubx>.

Hall, Christopher Keith. «The First Proposal for a Permanent International Criminal Court». *International Review Of The Red Cross (1961 - 1997)* 38, n.º 322 (1998): 57-74.

<https://international-review.icrc.org/sites/default/files/S0020860400090768a.pdf>.

Ibáñez, Pascal López. «El Crimen De Agresión Y La Corte Penal Internacional». Trabajo fin de grado, Universidad de Chile, 2008.

https://repositorio.uchile.cl/bitstream/handle/2250/106877/de-lopez_p.pdf?sequence=3&isAllowed=y.

International Criminal Court. «Pre-Trial Chamber I Situation in Darfur, Sudan». *International Criminal Court*, 14 de juliol de 2008.

https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RelatedRecords/CR2008_04753.PDF.

International Criminal Court. «Prosecution Document in Support of Appeal Against the "Decision on the Prosecution's Application for a Warrant of Arrest Against Omar Hassan Ahmad Al Bashir"». *International Criminal Court*, 6 de juliol de 2009.

https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2009_04962.PDF.

International Criminal Court. «Second Decision on the Prosecution's Application for a Warrant of Arrest». *International Criminal Court*, 12 de juliol de 2010.

https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2010_04826.PDF.

International Criminal Court. «Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court Mr. Luis Moreno Ocampo to the Security Council». *ICC Library*, 29 de juny de 2005.

https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/NR/rdonlyres/9BE0F247-54C0-4972-812C-905FF4E7B8F4/0/LMO_UNSC_On_DARFUREN.pdf.

International Criminal Court. «Statement to the United Nations Security Council Pursuant to UNSCR 1593 (2005)». *International Criminal Court*, 5 de juny de 2008.

<https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/NR/rdonlyres/6F6125D9-7510-4F02-A9D6-B895DB58737B/276922/ICCOTPST20080605ENG.pdf>.

International Criminal Court. «Third Report of the Prosecutor of the International Criminal Court to the UN Security Council Pursuant to UNSCR 1593». *International Criminal Court*, 14 de juny de 2006.

https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/NR/rdonlyres/E61D7F34-7D21-44B9-8840-53B254172AF7/0/OTP_ReportUNSC_3Darfur_English.pdf.

International Criminal Court. «Warrant of Arrest for Omar Hassan Ahmad Al Bashir». *International Criminal Court*, 4 de març de 2009.

https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2009_01514.PDF.

Jalloh, Charles C. «The Establishment of the Special Court for Sierra Leone». En *The Legal Legacy of the Special Court for Sierra Leone*. Cambridge University Press, 2020.

https://www-cambridge-org.leidenuniv.idm.oclc.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/A82F31C30A19306D3D9840D468C05D44/9781107178311c3_41-64.pdf/the-establishment-of-the-special-court-for-sierra-leone.pdf.

Kolb, Robert, y Richard Hyde. *An Introduction to the International Law of Armed Conflicts*. Hart Publishing eBooks. Hart Publishing, 2008.

<http://www.derechoshumanos.unlp.edu.ar/assets/files/documentos/an-introduction-to-the-international-law-of-armed-conflicts.pdf>.

Mailey, J.R. «The War of Thieves: Illicit Networks, Commoditized Violence and the Arc of State Collapse in Sudan». *Global Initiative Against Transnational Organized Crime*, febrer de 2024, 1-28.

<https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2024/02/JR-Mailey-The-war-of-thieves.-Illicit-networks-commoditized-violence-and-the-arc-of-state-collapse-in-Sudan-GI-TOC-February-2024.pdf>.

Nacions Unides. «Carta de les Nacions Unides». *Nacions Unides*, 26 de juny de 1945.

<https://www.un.org/es/about-us/un-charter/full-text>.

- Nacions Unides. «Estatuto De Roma De La Corte Penal Internacional». International Criminal Court, 17 de juliol de 1998.
<https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Estatuto-de-Roma.pdf>
- Nacions Unides. «Resolució 1593 (2005), Aprovada Pel Consell De Seguretat En La Seva 5158a Sessió, El 31 De Març De 2005.» *Nacions Unides Biblioteca Digital*, 31 de març de 2005. <https://digitallibrary.un.org/record/544817?v=pdf>
- Nacions Unides. «Resolució 1769 (2007) Aprovada Pel Consell De Seguretat En La Seva 5727a Sessió, Celebrada El 31 De juliol De 2007». *Nacions Unides*, 31 de juliol de 2007.
[https://docs.un.org/es/S/RES/1769\(2007\)](https://docs.un.org/es/S/RES/1769(2007))
- Nacions Unides. «Resolució 1828 (2008), Aprovada Pel Consell De Seguretat En La Seva 5947a Sessió, Celebrada El 31 De juliol De 2008». *Nacions Unides*, 31 de juliol de 2008.
<https://www.refworld.org/es/leg/resolution/unsc/2008/es/61012>
- Nacions Unides. «Resolució 1935 (2010) Aprovada Pel Consell De Seguretat En La Seva 6366a Sessió, Celebrada El 30 De juliol De 2010». *Nacions Unides*, 30 de juliol de 2010.
<https://digitallibrary.un.org/record/687367?ln=es&v=pdf>
- Nacions Unides. «Resolució 2217 (2015) Adoptada Pel Consell De Seguretat En La Seva 7434a Reunió, El 28 d'abril De 2015». *Nacions Unides*, 28 d'abril de 2015.
<https://www.refworld.org/es/leg/resol/csonu/2015/104988>
- Nacions Unides. «Sudán, Tres Años Después: Una Guerra Sin Reglas Que Ha Llevado Al Colapso Sistemático del País». Noticias ONU, 14 d'abril de 2026.
<https://news.un.org/es/story/2026/04/1541345>
- Nacions Unides Departament d'operacions de manteniment de la pau. «Nacions Unides Operacions De Manteniment De La Pau Principis I Directrius». *Nacions Unides*. United Nations, 2008. https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/capstone_eng_0.pdf
- Nieto, Cecilia Cuervo. «Antecedentes De La Corte Penal Internacional (CPI): El Largo Camino Hacia El Estatuto De Roma». *Anuario de La Facultad de Derecho (Universidad de Alcalá)* 15 (2020): 3-23.
https://ebuah.uah.es/dspace/bitstream/handle/10017/56431/antecedentes_cuervo_AFDUA_2022_N15.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Nsereko, Daniel. «The ICC and Complementarity in Practice». *Leiden Journal Of International Law* 26, n.º 2 (2013): 427-47.
<https://www-cambridge-org.leidenuniv.idm.oclc.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/1CCFFA9FBC51489C1A2477B506BEB4D4/S0922156513000101a.pdf/the-icc-and-complementarity-in-practice.pdf>.
- «Pacte Briand-Kellogg». Yale Law School, 1927.
https://avalon.law.yale.edu/20th_century/kbpact.asp.
- «Resource library». International Criminal Court, s. f. <https://www.icc-cpi.int/resource-library>.
- Schabas, William A. *An Introduction to the International Criminal Court*. Cambridge University Press eBooks, 2011. <https://doi.org/10.1017/cbo9780511975035>.
- Schiff, Benjamin N. *Building the International Criminal Court*. Cambridge University Press eBooks, 2008. <https://doi.org/10.1017/cbo9780511790607>.
- Seekers of Truth and Justice. *The Black Book: Imbalance of Power and Wealth in Sudan*. Traducido por Abdullahi Osman El-Tom, 2004.
https://sudanjem.com/sudan-alt/english/books/blackbook_part1/book_part1.asp.htm.
- Triponel, Anna F., y Stephen J. Pearson. «African States And The International Criminal Court: A Silent Revolution In International Criminal Law». *SSRN Electronic Journal*, 1 de febrer de 2009.
https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID1850358_code1128380.pdf?abstractid=1850358&mirid=1&type=2.
- Tsilonis, Victor. *The Jurisdiction of the International Criminal Court*. Springer Nature, 2019.
<https://doi.org/10.1007/978-3-031-46138-5>.
- United Nations. «Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the Secretary-General». *United Nations*. Security Council, 1 de febrer de 2005.
<https://docs.un.org/es/S/2005/60>.